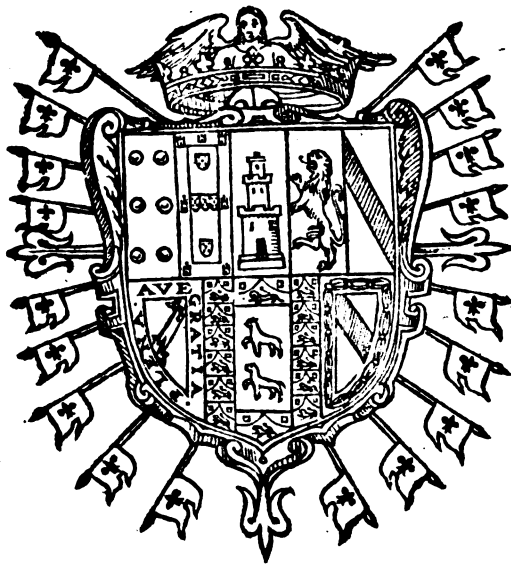

IO. BAPTISTAE
CAVALLARII

PHILOSOPHI, ET MEDICI
NEAPOLITANI.

DE MORBO EPIDEMIALI,
qui Nolam, & Campaniam Vniuer-
sam vexauit Curatiuus, &
Præseruatiuus.

DISCVRSVS.

Cum Priuilegio, per decennium.

NEAPOLI Apud Io. Iacobum Carlinú, Typographum
Curæ Archiepiscop. C I O I O C I I.

ILLVSTRISSIMO,
ET EXCELLENTISSIMO
D O M I N O,

D. FERDINANDO
A CASTRO,

LEMENTIVM, ANDRADAЕ,
& Villaluzæ Comiti, ac Sarrizæ Mar-
chioni, Regni Neapolitani, Pro-
regi Dignissimo.

Io: Baptista Cavallarius Neapolitanus F.

X. communis humanige-
neris parentis casu natu-
ra humana sic à recto tra-
mite deflexit, vt & ipsa
ad malū procliuior quā
ad bonum esse cæperit;
& qui ea constant homi-
nes suorum præclare factorū pauciores mæ-

a 2 cenates,

cenates, quam Momos habeant, & Zoilos, nam qui studijs, & scientijs præditi sunt, horum patronos haud est recipere permultos; At si quis studiorum cultor opus egregium ediderit, & litterarum monumentis mandarit, non deerunt, immò confestim aderunt quam plurimi, qui vix editum opus curiosis liuidisq; oculis contemplantur; vt si quid in eo fuerit omissum vel admissum perperâ curiose notent, & liberè carpant. Ea re factum est, vt qui in aliqua scientia, arteue excellunt, cupientes aliquo scriptorum genere prodesse posteris, vel ab inceptione deterreantur, vel in incepto non permaneant, non paruo cum detrimento totius orbis nedum vnius vrbis, vel si typis illud mandare in animum induxerint, cogantur aliquem sibi eligere literis non tinctum modo, sed imbutum, & ornatū, magnæq; auctoritatis Virum; qui operum eorum patronus esse possit, sitq; defensor acerrimus, nam contrà mortuos obloqui, pugna-req; est perfacile, cum obiecta illi tela infringere nequeant responsione, neq; retorquere, aut reparare, Expugnare vero illas contra disertos, & Illustres genere patronos, vel in se ipsis viuos, vel in hominum memoria viuētes, neminem fugit esse perdifficile; Hoc ipsū
euenisse

uenisse mihi intelligo Excellentissime Prin-
ceps, atq; huius fidelissimi Regni Neapolitani
dignissime Prorex, sciens enim me tibi debere
quāplurimū idq; multis nominibus, sed eo pre-
fertim quod Patrię quę me ex matrino aluo ef-
fusum excepit, & aluit, cuiq; proinde lege na-
turę totū me intelligo debere, ipse pars es ma-
xima, & decus amplissimū, optabam aliquam
mihi occasionē offerri, dādis, & grati animi, &
amoris in te mei nō obscurā, neq; exiguam si-
gnificationē, optātū tandē data est ex feuo, fu-
nestoq; morbo, qui anno proxime elapso quip-
pe sexcentesimo supra millesimū in Nolā, &
Neapolim; Cāpanię Vrbes, aliāq; illis finitima
vicinaq; loca, valdē nimis, & perniciosē admo-
dū seuijt. Quā uti noluissem offerri, sic oblatā
accepi libenter, eoq; animo, vt de huiusmodi
morbi vi, atq; effectis curaq;, siquādo (quā ab-
sit) in eadē loca, aliaue contigerit; eūdē seuire,
libellū accurate exacteq; conscriberē; id quōd,
& sedulo feci: & vt typis quam primū manda-
retur diligēter curauī, & vt ab inuidis, & ma-
ledicis tutus prodiret in lucē, non in ipso limi-
ne modo, sed & omne per æuū, nihil mihi po-
tius fuit, q̄ vt sub tui nōminis vmbra tutelaq;
imprimeretur, quo nihil à me conuenientius;
prudētiusq; fieri arbitror potuisse; nā, vt mit-
tam,

tā, quod huius Regni cuius ipse Prorex clauū tenes (idq; vti decet & sapientia, prudentiaq; , & iustitia ornatū Principē) præcipuam infecerit, & vexarit partem, tuaq; prudentia, & vigilantia cura, ne serpens, vt cancer, morbi Vis reliquas eiusdem Regni partes contagione pedetentim inficeret & vexaret, est abs te satis superq; p̄spectū, quas ob causas tibi merita debitaq; erat huius opusculi dicatio, sed ijs omiffis, quis, adeo, curiosus, & diligens in notandis scriptorū vitijs, q, sit ne in hoc opusculo omiffum aliquid, uel admissum perperam audeat, te patrono indagare? Ne Momus quidem, qui etiā deorū opera curiosis oculis, ut fertur, cōtemplabatur, & summa cū libertate carpebat quis etiā tāta libidine repræhēdendū exæstūas, qui hunc libellum Regis Philippi Proregi dicatum nō uereatur repræhendere? Ne Zoilus quidem Homeromastix. illud ergo in tuam fidem, & tutelam suscipe optime Excellentissimeq; Princeps, & tamquam pullum a me exclusum pennis tui nominis foue, & ab inuidorum, & obtrectatorum morsibus tuere, & vindica. Ita fiet, ut abs te Liber, & à maledicis tutus sit, & à literatis hominibus legatur libētius, & te Mæcenates, crescat Deinceps in dies Maronū numerus. Vale nostrum Decus, &c.

QVINTIVS BONIOANNES
DOCTOR MEDICVS
 ET MEDICINÆ VOCATÆ PRACTICÆ.
 IN FLORENTISS. NEAP. GYM^{NO}N. ^{SIO}
PRIMARIVS PROFESSOR.
AD LECTORES.

VETERES illi Romani sapien-
 tissimi, qui literis, ne dum armis
 vniuersum Orbem subiugarūt, in-
 ter alia praeclarè instituta illud
 praeipuum habebant, ut qui ciuē
 bello serualet, vel ab hoste patriā
 tueretur, corona dignus esset, ac
 pater patriae vocaretur. non secus Hipp. noster, cum pra-
 uidendo à Grecia pestem arceret, atq; illam ab imminēti
 perniciē liberaret, tanquā diuinum numē eēt habitus, &
 Ara, & Statua illi erecta est, ac quotannis ei vota per-
 soluebant. Quare Doctor Io: Baptista Cauallarius, qui cum
 olim noster extitisset auditor, peritissimus Philosophus,
 & Medicus exercitatisimus iam euasit, non vnum, sed
 propē innumeros ciues, Nobilissimam Nolanam Ciuitatē,
 & felicem vniuersam Campaniā, dum à crudeli peste hoc
 libello tueri, atque curare docet, & multiplici corona
 dignus est, & non aliter, ac alter Hippocrates Aram
 meretur,

tā, quod huius Regni cuius ipse Prorex clauū tenes (idq; vti decet & sapientia, prudentiaq; , & iustitia ornatū Principē) præcipuam infecerit, & vexarit partem, tuaq; prudentia, & vigilantia cura, ne serpens, vt cancer, morbi Vis reliquas eiusdē Regni partes contagione pedetentim inficeret & vexaret, est abs te satis superq; p̄spectū, quas ob causas tibi merita debitaq; erat huius opusculi dicatio, sed ijs ommissis, quis, adeo, curiosus, & diligens in notandis scriptorū vitijs, q, sit, ne in hoc opusculo ommissum aliquid, uel admissum perperam audeat, te patrono indagare? Ne Momus quidem, qui etiā deorū opera curiosis oculis, ut fertur, cōtemplabatur, & summa cū libertate carpebat quis etiā tāta libidine repræhēdendī exestuās, qui hunc libellum Regis Philippi Proregi dicatum nō uereatur repræhendere? Ne Zoilus quidem Homeromastix . illud ergo in tuam fidem, & tutelam suscipe optime Excellentissimeq; Princeps, & tamquam pullum a me exclusum pennis tui nominis foue, & ab inuidorum, & obrectatorum morsibus tuere, & vindica. Ita fiet, ut abs te Liber, & à maledicis tutus sit, & à literatis hominibus legatur libētius, & te Mæcenates, crescat Deinceps in dies Maronū numerus. Vale nostrum Decus, &c.

QVINTIVS BONIOANNES
DOCTOR MEDICVS
ET MEDICINÆ VOCATÆ PRACTICÆ.
IN FLORENTISS. NEAP. GYMNASII
PRIMARIVS PROFESSOR.
AD LECTORES.

VETERES illi Romani sapien-
 tissimi, qui literis, ne dum armis
 vniuersum Orbem subiugarūt, in-
 ter alia praeclarè instituta illud
 precipuum habebant, ut qui ciuē
 bello seruaret, vel ab hoste patriā
 tueretur, corona dignus esset, ac
 pater patriae vocaretur. non secus Hipp. noster, cum pra-
 uidendo à Gracia pestem arceret, atq; illam ab imminēti
 pernicie liberaret, tanquā diuinum numē eēt habitus, &
 Ara, & Statua illi erecta eēt, ac quotannis ei vota per-
 soluebant. Quare Doctor Io: Baptista Cauallarius, qui cum
 olim noster extitisset auditor, peritissimus Philosophus,
 & Medicus exercitatisissimus iam euasit, non vnum, sed
 propè innumeros ciues, Nobilissimam Nolanam Ciuitatē,
 & felicem vniuersam Campaniā, dum à crudeli peste hoc
 libello tueri, atque curare docet, & multiplici corona
 dignus eēt, & non aliter, ac alter Hippocrates Aram
 meretur,

meretur, eoque magis mortales illi debent, quod non tantum
 verbis, & à Pharmacopolis petitis auxilijs mortalem
 luem, illam prouidendo, profligat, Sed totius etiam mali
 causam, & radicem abscindit, dum modum à quo aqua illa
 Nolana, quae singulis quot annis stagnantes aerem cor-
 rumpunt, ad locum deriuentur, docet: quo aer purus, &
 vniuersa haec Campania ab omni contagio immunis eua-
 dat: quod si forte (Deus omen auertat) calamitosa ite-
 rum rediret illa constitutio, his indicationibus positis, ac
 recta methodo curare docet, cum causas omnes, affectasque
 partes rimetur. Quinimò aliquot Hippocratis & Gal.
 obscura loca ita enucleat, atque explicat, ut veteranus esse
 miles apertè videatur. Libellus quidem est (fateor) mole
 paruus, sed doctrina, ac virtute maximus: in ipso enim
 mancum aliquid, aut quod perperam dictum sit, ne Mo-
 mus quidem inuenire potest. Hilari animo libellum acci-
 pite quandoquidem, ut in ipso perlegendo vitam conteratis
 proculdubio dignus haberi potest. Valete.

ΙΩΑΝΝΟΣ ΦΡΑΓΚΙΣΚΟΥ ΛΟΜΒΑΡΔΟΥ
 πρὸς τὴν Νεάπολιν. Εξάστιχον.

ΥΔΑΤΑ λοιμώδη Νόσος Καβαλάριος οὗτος
 Ἡὲ περιπύσσει ἰχυρῆ ἅπ' αὐτὸ λόγῳ.
 Δίῃ τερος ἰατρικῆς ἐ τὴν τῶν ὀνομάζεται, ἔφρα
 Πυρὶ προσηλάθει σώματα φαῦλα νόσῳ.
 Ἀξίος ἐπὶ λαβῆν τ' ἀγάλματα ποικίλα, νύκτωρ
 Ἡματι ἢ τεύτῳ ἔτ' ἐποίησε πράγει.

OPVSCVLVM AD LECTOREM.

QVID te miraris paruum fastuq; tarentem?
 Nobilis è παρὰ gloria non ne venit?
 Ceruicis exiguam si gemmam saepe; sed illa
 Non tenues tenui corpore claudit opes.

IO. BAPTISTAE
CAVALLARII
PHILOSOPHI, ET MEDICI
NEAPOLITANI.

DE MORBO EPIDEMIALI
qui Nolam, & Campaniam Vniuersam vexauit: Curatiuus, & Praeseruatius

DISCURSUS.
AUCTORIS INTENTIO.
Cap. I.

ANN O, qui fuit Iubileus, millesimo sexcētesimo, morbi perniciosissimi, non solum Nolanæ Ciuitati, verū etiam multis alijs oppidis, & Ciuitatibus circūvicinis cōtigerunt,

Occasio scribendi.

Partitio opusculi, ac quid agendum propositum fuerit auctor.

tigerunt, ita ut mortem, & perniciem maximam, tam illis, qui continuam ibi moram faciebant, quam ijs, qui per aliquod temporis spatium morabantur, attulissent, unde cum sit res nova maximiq; momenti, & à nemine adhuc scripta, quod sciam, fuit à multis mihi impositum onus, ut aliquid de hoc ipso scriberem, & quid sentirem relictis, quæ ad Scholasticas disciplinas pertinent, in lucem proferrem, propterea opere pretiū esse duxi multa perquirere, Primo quis morbus fuerit, num epidemialis vel cum contagio, vel sine; secundo quæ nam causa extiterit, aqua ne sola, an aer etiam? tertio, quis nam modus sit curationis, quarto & ultimo quæ nam sit hominum præservatio, scilicet quæ ratione poterunt deinceps alijs temporibus præservari, & sic, Deo concedente finis erit huius optatæ tractationis.

FEBRIS PESTILENTIALIS

cum multis symptomatibus associata.

Cap. II.

VANTVM igitur ad Primum apud omnes notissimum, & clarissimum fuit, morbum fuisse febrem

brem pestilentialem perniciosam ex ingenti humorum cordis putredine factā, ita vt eorum substantiæ destructio facta fuerit, & formam suam propter hanc ingentem putredinē amplius non seruauerint, vbi enim est putredo, ibi substantiæ destructio, vt dicebat Galen. hinc mirum non fuerit si propter hoc tot seuissima accidentia, ac symptomata adfuerunt, nempe delirium, lethargus, vigiliæ, sitis intensa, arida lingua, lotium confusum, syncopes, per totā cutim efflorescentiæ, pulsus imbecillitas, cum maxima virium iactura & hoc, si Galeno credimus 3, de præsigit. ex puls. cap. 3. proprium signum illarum est nam dicebat [Depræhenduntur qui affecti sunt peste, ad hæc si pulsum nō habeant præualidum] nam, & tunc imbecillis facultas cordis per viam grauaminis, & resolutionis facta est, existente enim maxima putredine in corde ipsius substantiam dextruit, & sic tantam copiam spirituum generare non potest, hinc postmodum pulsus imbecilles, & parui sequuntur, sed maxima consideratione dignum aliud symptoma in huiuscemodi febribus apparuit, quod interna vrebantur, & calor foris mitis, & blandus, aliquando frigidus (vt in lippirijs febribus frigus solet esse, vt

Qua febris fuerit, qua Nolam ac reliquas vrbes incurrit.

Signū februm pestilentialitū.

Gal. 6. epid. comment. 1 tex. 29. dicebat (Atq; idcirco, neq; calidi, & perurentes qui peste laborabant tagetibus videbatur, quavis interius magno flagarent incendio) itaq; partem internam inflammata arguere cum enim purredo sit in corde, calor, & spiritus opem, & auxilium cordi dant, alias partes frigidas relinquendo, itaq; si hæc adfuerunt, & Gal. in lib. de constit. artis med. 18. symptomata multum ad cognitionem morbi conferunt igitur febres pestilenciales dicendas esse manifestum patet.

QVOD MORBI FVERINT

pestilenciales, et spurij contagiosi.

Cap. III.

VAS quidem febres nulli dubium est in illis partibus fuisse pestilentiam, & morbos pestilenciales, hinc quippè miratus sum aliquos medicos in hoc esse hallucinatos nam quid clarius legite quæso Ambrosium Nolanum virum doctissimū, cui in hac re magna est adhibenda fides qui scribens libellum de Nolæ antiquitate, aliorum authoritati innixus lib. 1. cap. 1. pestilentiam

De Morbo Epidemiali. 5

lētiam his verbis nominat. Audiuius enim à senioribus septuagesimo anno eas iterum erupisse, atque sequutam esse pestilentiam. & cap. 9. loquendo de illis aquis [Toties pestilentiam expectare Urbem necesse est] & lib. 3. cap. 3. [Sunt Campasani inter quos Antonellus Senator optimus præstitit Præfectusq; vrbis, Cum pestilentia afflicta fuisset quam summa diligentia iuuit] hōc idem dicit loco citato in fine capitis; & in multis alijs locis quare optime ita nominatam fuisse arbitror, nam ab vniuersali causa peruenit, & quamplurimos eodem morbo laborātes occidit, vt testatur Hipp. lib. de flatibus, quando dicebat alterum genus febrium commune pestis appellatur & Gal. multis in locis, sed precipue i. epid. in procemio [Horum perniciosissimi, & pestilentes vocantur, & qui proinde ac totum vulgarium morborū genus ex Cœli statu proficiscuntur] ac tanta pestilentia, & pernicies fuit, quod ferè per quamlibet Ciuitatem, & oppida ad millia hominum capita interiere, quamuis vera, & exquisita pestis dici non possit, quoniam, & si plures, aut omnes inuasit, obicere autē maiori ex parte, illud tamen animaduersione est dignum, quod non cito moriebantur, sed in mul-

Quod exacto loquendi modo pestis nō extiterit.

multos protrahantur dies, quod est contra naturam pestis veræ, in qua credimus venenum esse præsentaneum & maximæ actiuitatis atq; virtutis, quod infra paucas horas, paucosq; dies homines perimit, in his autem morbis, qui auxilium in rebus necessarijs habuerunt in medicamentis, in cibis, sanitati sunt ferè omnes restituti, vnde, & nobiles pauci perēpti sunt, plebei verò obijere plures ob defectum rerum necessariarum, benignitas dicitur pestilentiam, seu aliqualem, & similem pestem, cum fuerit epidemialis pernitiosa, & Gal. 3. epid. comment. 3. L. neq; enim certum est morbi nomen vulgare, vel pestilens, cæterū quicumq; vno in loco multos simul inuaserit vulgaris hic nominatur, si hoc habet, vt multos perimat pestis] in illis etiam partibus contagium associatum fuit, verum intelligendum est de non vero contagio sed de spurio, & notho, quia verum, & exquisitum contagium dicitur, transiens infectio de vno corpore in aliud corpus siue affecto illo morbo, & apto recipere morbū vt p. belle Fracastorius lib. 1. cap. 1. probat, non enim si lignum semina habeat contagiosa, dicitur lignum recepisse contagium formaliter, sed effectiuè quia contagium potest alij

*Quid sit
exquisitū
contagiū.*

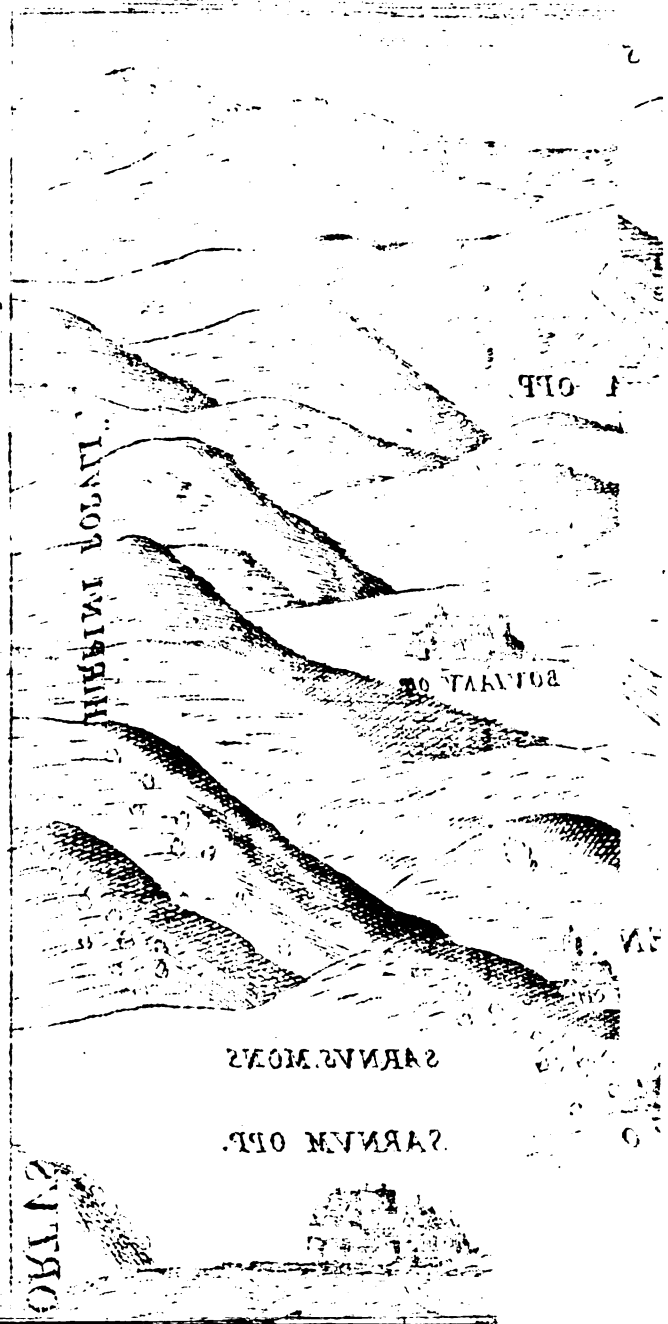
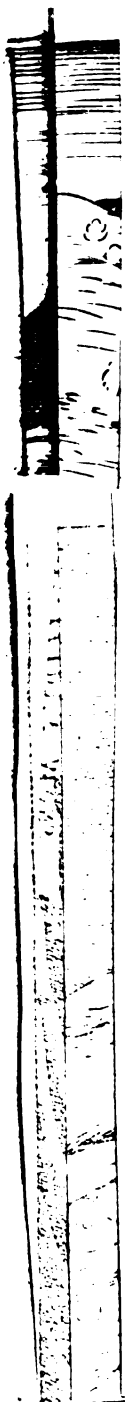
De Morbo Epidemiali.

alijs communicari, ita etiã aer, & aqua, corpora fuerunt contagiosa, non quidem vt dicunt formaliter, sed effectiue quia effecerũt putredinem illam magnam in corporibus illorum, corpora tamen illo aere, & aqua infecta, contagium inter ea non habuerunt, quia nobiscũ versata sunt Neapoli ferè duomillia hominum, & tamen, nec magistratus prohibuit. Alioquin si hæc febres essent cõtagioux prohibuisset vtique, nec vllus Neapoli contagio illarum febrium laborauit, nec nos medici qui curauimus hæc corpora, contagio sumus affecti: modo laboranti contagio, seu morbis contagiosis conuersatio periculosa, vt dicebat Gal. 1. de differ. febr. 3. ne inde illud contagium, seu morbus contagiosus contrahatur, & propterea non verũ contagium, sed spurium nominari debet, quod autem hoc sit verum, manifestum est ex quibusdam hominibus, qui per Nolanam Ciuitatem tãtum transeuntes, statim in huiusmodi febres inciderunt, & perempti sunt quod signum clarissimũ videtur contagium fuisse, cum infectio, seu impressio ab vno in alterũ, scilicet forma putredinalis in aliud corpus facta fuerit, & à corruptione aquæ, & aeris dependere, quod mediante calore affecta

fecta fuerint corpora illa, & occulta qualitate, & per vaporem & per humorem, nā per hoc ab alijs febribus putridis differt, cum hæc habeant putridum calorem & quandā putredinē excellentem, vt Gal. 6. epid. comment. 1. tex. 79. cum hic intensior sit putredo, & tota massa humorum in corde putrefacta fuerit. huius rei testis experientia sit, nā hanc perniciem maximam audiens Illustrissimus, & Excellentissimus Lemenfiū Comes, huius nostri Regni Prorex, vti prouidentissimus ac vigilantissimus Pastor statim sua insigni prudentia, & charitate quamplurimos, & peritos medicos huius fidelissimæ Ciuitatis Nolam misit, inter quos primus fuit peritissimus Quintius Bonioannes qui hodie in Parthenopæo Gymnasio primum locum in Medicina, & Philosophia obtinet, ita vt omnibus numeris Medicinæ, & Philosophiæ absolutus sit, & sectis aliquibus corporibus inuenerunt ventriculum bilis copia vitellinæ plenum, & eodem colore tunicas ventriculi tinctas, pariter autem, & intestina, vnde nil mirum si miserimi illi languentes initio illarum prauarum febrium vomitu molestantur & nausea, vomitus autem in principio factus, solet esse signum prauarum febrium

*Quintius
Bonioannes
missus
Nolam vt
consuleret
ciuib' mor-
bo affli-
ctis.*

*Quid inue-
ntum fuerit
in sectis cor-
poribus
mortuorū
Nolanorū*

SARNAVIA O.P.

SARNAVIA O.P.

SARNAVIA O.P.

SARNAVIA O.P.

SARNAVIA O.P.

SARNAVIA O.P.

ARBITRARIIS

CONCEPTI

MILITARI

LAUREA

MILITARI

Quint
Bonio
nes n.
Nolan
consul
ciuib
bo aff
Etis .
Quid
tum f
in se
porib
mort
Nola

CAPIE DE LARS OVI

POMPEIANI OI

brum, ut inquit Paul. lib. 1. cap. 24. meatus qui ad chistim fellis protendit, obstructus erat ab humoribus crassis, viscosis & tenacibus, vnde omnes ferè icterici erant, & longo tempore si qui euadebant, indigebant vt sanitati restituerentur propter crassitudinē illorum humorum obstructiuam, lotia vero semper erant, IctERICA crassa, & subrubra fœta chisti fellis, non inuenta est bilis flaua, sed atra, & nigra, veluti atramentum, quod extreme putredinis est signum, & caloris, vt Gal. 10. de simplic. med. facult. cap. de felle monstrat. hepat. quæ ad partem externam album erat quia calor naturalis a centro totus exhalauerat ad circumferentiam, adiutus à calore præter naturam, parte verò interna nigrum, & atrum erat veluti carbo accensus, & extinctus itaq; febres istæ prauæ fuerunt, ob ingentem putredinem, longæ quia vix ad tres menses sanitati restitui poterant propter crassitudinem humorum, non immerito igitur bene exclamat Gal. lib. de constit. artis med. cap. 16. quod huiusmodi putredo, seu malignitas in duobus consistebat. Primo à natura putridi humoris, Secundo a natura membri, si primo duplici modo, vel quando ita sua natura est, vt atrabilis, vel quando sua

B natu-

natura non est venediosus, sed similis illi fieri potest, hanc ex multa humiditate, vt infra dicemus, adeo ingens, & magna putredo concitari potest, vt similis veneno fiat, vt testatur 6. epid. comment. 1. tex. 29. Secundo quando est a natura membrum, sicut quando est in corde, vel in cerebro, vt 3. epid. comment. 3. tex. 75. has duas condiciones in huiusmodi febribus fuisse clare patuit, huius febris differentie tres esse possunt, Gal. 9. de simplicium medicamentorum facultatibus cap. de bolo arinendo, Prima in qua partes interiores vruntur, & extrema frigent, & hæc à Gal. vocatur lippiria, altera in qua tam interna quam externa moderatum calorem habent, tertia in qua ambæ partes vruntur, & istarum differentiarum vna dicitur frigidior altera respectiue loquendo, verum hæc omnes in huiusmodi pestilentia adfuerunt, sed cura cōtagio spurio causatulo, vt supra dixi, cum fuerit facta infectio ab vno corpore in aliud corpus cum putredine ingenti, nam ex illius aquæ corruptione à caliditate extranea aeris facta eleuati sunt vapores non subtiles quia resoluantur, sed crassissimi, vt fuerint eleuata corpuscula aërea crassa, quæ non ita dissoluantur & sic cōtagium fecerunt, quod quidem

dem

dem mediantibus ventis austrinis, vt euenit tempore Veris Regionibus circūvicinis cōmunicatum, & contaminatum, ex quo patet feminaria contagiosa attulisse, & ad multas regiones circumvicinas aere, in quo quidem erant illa feminaria maligna, & praua, ita etiam, & venti possunt hæc feminaria putredinis afferre vt narrat Hippocr. & Gal. 1. de differ. febr. cap. 4. quod ex Ethiopia semina putredinis eum ventis peruenere in Græcia, vnde pestis grassata est apud Græcos, remanet igitur quod respectu regionum in hominibus contagium factum fuit, sed negandum non est quod temporis processu tanta pernicietas, & contagium tempore Hyemis propter ætos remotum fuit, ita vt qui postea similibus febribus corripiebantur in maiori parte euadebant, & sani fiebant & erant tantum febres pestilenciales inpropriè vt dicunt scriptores omnes, & præsertim Gal. mentionem facit 3. de prælag. expuls. & 3. epid. commēt. 3. tex. 58. nam ex nimia aqua illa putrefacta non fuerunt totaliter illi vapores resoluti, quare adueniente postmodum Autumno & Hyeme pestilenciales febres effecerūt, si igitur hæc adsuerunt sequitur necessario aliud scilicet.

*Modam
contagii.*

TALES FEBRES EPIDEMIALES

fuisse probatur. Cap. III.

Q UOD epidemiales febres fuerunt patet, cum in maiori parte Nolæ, atq; in alijs Ciuitatibus mortem attulerint, ita vs dicatur morbus fuisse supra Populum, & Gal. i. epid. in proœmio, & i. de ratione victus, quando dicebat illum esse morbum epidemiale quâdo quid vniuersale, & commune pluribus regionibus, a causa vniuersali, & communi fiat: talis fuit morbus illo anno, nam non solum Nolanam Ciuitatem, sed etiã alias Ciuitates nempe Nuceriam, sanctum Seuerinum, Cauã, Vesuuiũ, & alia oppida vexauit etiam si boni aeris erant, infecit; cuius causa, vt infra dicemus, erant aquæ, & aer, vltimo confirmatur ex Gal. i. epid. quando dicebat (perspicuum est ex genere popularium morborũ qui lethales sunt, & malignissimi eos, & pestilentes vocati) ergo merito febres istæ sub genere morborum cõtagiosorum, & epidemialium collocandæ sunt.

Conditio-
nes morbi
epidem.

Dubi-

DUBITATIONES CIRCA

dicta. Cap. V.

ED aduersus quæ diximus supra non nullæ perutiles & curiosæ dubitationes cōtingunt, quarum prima hæc est, ynde euenit quod huiusmodi febrîū contagiosæ aliqua fuerint, aliqua vero non? dico quod quando aliqua forma introduci-
tur, semper oportet, vt dispositiones prius de necessitate præcedant, aliter nunquam illa forma introduci-
tur, vt patet de ligno viridi, vt forma ignis introducatur, prius opus est vt exiccetur, & paulatim introducantur dispositiones, & postea vltima forma ita simile in huiusmodi contagio fit, Primo fuit dispositio ex parte passi, ex parte agentis, & ex parte mediij, aliter impressio illa contagij fieri non potest, declarat hoc Gal. 1. de differ. febr. cap. 4. vbi dat exemplum, quod existentibus decem millibus hominibus in theatro sub sole feruente, quatuor ex illis febricitant, quatuor non, hoc autem ex illarū dispositionum diuersitate prouenit aliqui enim sunt dispositi, aliqui non, & hoc est ex parte passi, requiritur autem vt dispositio
sci-

*Exorditur
à rei natu-
ra ad q̄st.
soluendā.*

scilicet, corpus, non sit paratum, ita vt non sit nec humidum, nec malo succo repletum vt Gal. dicit; Secundo requiritur vt causa imprimens non sit fortis, neq; medium concurrat sed quando contrarium accidit nempe causam imprimentem esse fortem, & sunt illæ qualitates aeris putredinosæ a causa occulta scilicet caliditatis, vt fuit in tempore Aestatis, adeo, sunt fortes; vt illud imprimât, & tantò magis quanto passum, seu corpora illa propter precedentem pluuiam, quæ fuit hyberno tempore, adeo, malis succis, & humoribus disposita, repletaque vt imbecilliora facta sint: in causa etiam medium quando existit adeo, præparatum, vt morbi contagiosi fiant, nam in aere talis constitutio esse potest vt corpora disponat, & ægritudines vniuersales faciat; sicut fuit annis elapsis in Catharro illo epidemiali, erat enim in illo tempore aeris dispositio talis, quæ corpora ad suscipiendas tales ægritudines præparabat; hac tamen differētia aliqui in maiori vi, aliqui in minori recipiebant; Secundo quod postmodum corpora erant robustiora, & boni habitus, vel imbecilliora, & male organizzata, sic fuit illo anno, aer adeo præparatus, vt mediantibus suis malis qualitatibus, & humore,

more, in corpora illa febres pestilentiales in-
fixerit, & illa inciderunt magis quæ in tali
aere præsentia fuerunt.

Dubitatuf Secundo si fuerunt febres epi-
demiales quare in eadem tempestate nõ om-
nes in eodem aere fuerunt infecti, cum per
aerem fuit causata illa febris, & omnes in spi-
remus? Huic dubitationi respondet Gal. I. epid.
in præmis, quod ratio attribuenda est
vel per naturam, vel per ætatem, vel per vi-
uendi rationem, differt enim corpus à corpo-
re per naturam id est per innatum tempera-
mentum, cum diuersa reperiantur, sic etiam
dico per ætatem, & per viuendi rationem,
per hanc etiam rationem aliqui eundo illuc
sunt mortui, aliqui vero nequaquam.

Secunda
dubitatio .

Dilutio du-
bij .

QVAENAM FEBRIS FVERIT

Species. Cap. VI.

dictis itaq; satis superq; patet
quod genus febrium fuit: sed
ex qua specie? vt magis descē-
damus, dico quantum à me, &
ab alijs obseruatum fuit, pro-

priam, & determinatam speciē non habuisse
nam aliquæ motum duarum tertianarū con-

Species il-
larum fe-
brium.

tinua-

tinuarū, aliquæ vnius tertianæ intermit-
 tis serauerunt, alia erant fortasse semiter-
 tianæ de quibus seorsum scripsit Hipp. in 1.
 epid. comment. 2. tex. 25. vsq; ad 30. his ver-
 bis: Continuae autem febres omnino num-
 quam intermittebantur, sed inuadebant om-
 nes more febris, naturam tertianæ referentis,
 & vno die aliquantum remittebantur altero
 ingrauescebant, omnium erant, quæ id tem-
 pus inciderunt violentissime, longissime, la-
 boriosissimeque leues a primo die ceterū in-
 totum semper incresebant ac decretorijs
 diebus accedebant, & peiores inuadebant,
 aliquantum remittebantur, citoq; rursus ex
 intermissione violentius incessebāt, diebusq;
 decretorijs multo deteriores reddebantur,
 rigores autem omnibus inordinatè, & erra-
 ticè fiebant, paucissimi his, minimiq; in alijs
 verò febribus maiores, sudores multi, has tā-
 tum aberat, vt recrearent, vt etiam contra
 læderent, frigebant his multum extrema-
 tes, & vix calor his reuocari poterat, nam
 dormiebant prorsus hi, & rursus comatosi
 erant, ventres omnibus turbati erant, & pra-
 ui, ac multò his passim in quibus verbis ma-
 nifestè patet, hæc omnia illo anno ad vnguē
 adfuisse, & consequenter esse dicendas semi-
 ter-

tertianas, nam non intermittentes erant, & vno die ingrauescentes, vehementissimæ, & longissimæ, hæc enim forma est ipsarum, cū non intermittant, sed continue sint, & ingrauescant modo tertiano, vno die subsidentes, hæc exacerbatio est ipsius quotidianæ, alio ingrauescentes fuerunt cum exacerbatio sit duplex ex Tertianæ & quotidianæ ampl. rigores, seu horrores sine ordine, & hoc propter complicationem duarum febrium, nam heri fuit vnus, cras duo, & nullus fuit seruatus ordo fuerunt etiam & longissime cū doloribus, & leuiter incipientes, deinde vehementiores ostendēdo eorum acutiem & periculum, tantoque magis quātum diebus decretorijs ingrauescebāt; eo enim tēpore pugnat morbus cum natura; si remanet debilis malum signum est, sudores multi, sed ledentes potius excretiones turbatæ, sed quod maximè exitiosum fuit, neq; dormiebāt quidē omnino, & rursū comatosi, & hoc proprium signum est, nam vno die potest afferre peruigilium commota, & effumante bili, altero vero die soporem commota, & effumante pituita, hæc cōtrarietas fit, quādo hi succi prædominantur, itaq; patet quod potius erāt semitertianæ magnæ, & pessimæ cum omnia

C supra-

supradicta ad vnguem adfuerunt, ratio vero huius diuersitatis quare propriam, & determinatam speciem non seruauerunt ex dictis notum est tam ratione agentis, quam passi, ratione diuersorum temperamentorum provenire: addo, & aliam rationē, vt dixit Hipp. 3. aph. 11. inconstantia tempora, inconstantes morbi generantur, vnde dicimus illa tempora esse constantia, quando suam propriam naturam, & temperamentū seruant non mutando, neq; recedēdo a suo naturali statu, sed semper eodem modo a principio vsq; in finē se habendo, & tunc quando huiusmodi tempora erunt, talia, constantes morbi generantur, è contrario vero dicuntur inconstantia, & sic fuisse illo anno vadē vt vidimus, tā Ver, quam Hyems Aestas, & Autumnus, suam propriam, & determinatam naturam nō habuerunt: & propterea inconstantes morbi geniti fuerunt, cum diuersa genera morborum generata fuerint: sed obijcies si causa huius morbi vna precipua fuit, vt infra dicemus, quare postea, tot, diuersosq; effectus produxit? nam aliquos in diuersis morborū generibus incidentes vidimus, aliquos in syn-copen, non nullos in lethargum, & apoplexiam, & tandem multos in morbum calidū,

& mul-

& multis in morbum frigidum, pro quo notandum est, vt omnium Philosophorum auctoritate omne recipiens recipitur per modum recipientis, vnde libet sit vna causa tamen ratione subiecti, quod recipitur, tot diuersa q; mala frant, vt quemadmodum sol ceram liquefacio, quia sunt partes aereæ lutum indurat quia sunt terreæ, & sic ratione subiecti vnum per se facit, alterum per accidens, sed quod maxima admiratione dignum fuit, quod vnum, idemque met corpus simul, & semel febre ardenti & epilepsia laborauit, & huiusmodi malorum vnum est calidum, alterum vero frigidum. de hac re etiam mentionem fecit Gal. 6. epid. comment. 1. tex. 7. in Historia Hermocratis qui febre ardente correptus fuit, postea vero temporis processu incidit in morbum frigidum, cum comatosus factus fuerit, dat rationem huius rei Gal. in commēt. quod mortale, & exitiosum est signū in morbis calidis, morbi frigidi succedant, arguit enim caloris naturalis extinctionem facultatem imbecillem reddendo, qua facta propter ingentem calorem calidū innatū dissoluit, & frigus priuatiuē inducit, & propter hanc etiā rationem apparuerunt pulsus boni, & ægri, ad mortem tendebant.

DUBITATIO ADVERSUS
Postea. Cap. VII.

Dubitatio maxima circa huius febris durationem.

ED hic oritur dubitatio non spernenda, si enim omnes tales febres ex genere acutarum fuerunt, modo, quod acutum est, cito terminari debet, vt testatur Gal: 6. epid. comment. 2. tex. 29. Acutos etiã morbos dicimus, quicumq; propria tempora vsque ad finem velociter pertranseunt si veritas ita est, quomodo igitur acuties talium morborum vsq; ad sex menses durauerit? & ego nobilem Monialem de Civitate Nolæ curavi, quæ simili febre pestilentia, & symptomatibus sæuissimis laboravit, & tamen eius acuties per sex menses duravit adhibitis debitis, & opportunis remedijs sanitati restituta est, vidi etiam R. P. Lucam de Stadio è Societate Iesu, qui eundo Nolam simul cum alijs Patribus maxima Charitate illos miseros, tum in confessione, & in alijs necessarijs succurrendo, in huiusmodi febre incidit, semper à principio vsq; ad finem sympozando, & cum predicto symptomate per tres menses duravit, & virtus adeo debilis semper erat, vt nullum medicamentum

Quaedam Monialis quæ per sex menses febre laboravit.

reci-

recipere potuerit: periit postea & febris tamen qua laborabat acuta erat, quod autem hoc sit verum, pluribus rationibus comprobatur manifestum fuit causam eius potissimum bilim putrefactam fuisse, & hanc febrē ardentem fecisse, aderant enim semper illa duo signa pathognomonica sitis, & calor ingens, & Gal. & Hipp. 2. Aph. 19. biliosum, ^{Biliosus morbi semper acuti ex Galeno.} semper acutos facit morbos, sed potissima etiam in ijs febribus fuit illa igitur ad acutum duo requiruntur per Gal. 2. Aph. 23. celeritas morbi, & magnitudo symptomatum, sed clarius non ne acutum dicitur illud quod cum periculo terminatur? vt 3. Aph. 10. & 7. Aph. 1. dicebat Gal. (Acutos autē morbos vocari, quorum maximam partē febres sunt continuæ) si ita est, quare tanto tempore durauerunt vt supra dixi? Adquam dubitationem dico quod licet sua natura tales febres acutæ fuerint, & propter rationes allatas citò terminari debebant, tamen hoc non accidit propter intensum gradum putredinis, & propterea differt a putridis vt 6. Epid. commen. 1. tex. 29. per putredinis excellentiam, vnde propter hanc venenatam qualitatem calor nativus cordis destruitur, & partes omnes subtiles fuerunt resolutæ partes
tan-

*Quæsitire-
sponso.*

tatum crassæ remanserunt, quæ frigida sunt, & sic tanto tempore durauerunt quæ veluti emortuæ sunt quod hoc clarissime confirmatur per Gal. 3. de præfagitione. ex pulsibus cap. 4. in fine capitis dicit loquendo de huiusmodi febribus ¶ Cor materiam quam habet frigidam esse ¶ idem dixit lib. de Marcore cap. 5. & ideo tam diu durauerunt, licet ex sui natura ita esse non debebant, tamen per accidens illud fuit factum vt similiter accidit in febribus ardentibus nam signum pathogniomicum est, vt habeant sitim intensam, & calorem immensum vt 4. in acutis comment. 1. & tamen dicebat Hippoc. 3. epid. comment. 3. tex. 34. natura febris ardentis comatosi nec cum siti, sic etiam 1. epid. commen. 2. tex. 78. ¶ vbi febres ardentes sine siti enumerat: dat rationem Gal. in comment. quod hoc prouenire potest per duas causas, vel significat morbum esse solutum, vel facultatis vetriculi destructionem, addo tertio quod potest esse destillatio quæ fluit à capite, & in huiusmodi casu tusses sicæ fiunt, & quando accidit hoc non dicitur febris ardens vera sed spuria, & notha.

Harum

HARVM FEBRIVM CAVSÆ.

Cap. VIII.

STATIS superq; vidimus horum malorum essentiam consonum vero est, vt ad aliud caput trāseamus : verum vt clare hoc sciamus scilicet à quibus causis fuerint generatæ huiusmodi febres, clarissimum hoc patet; si figuram illius Ciuitatis respicimus at si describere illam volo, hoc superfluum videtur me facere, cum satis superq; hoc ab Ambrosio Nolano cap. 1. optimè fuerit delineata, & descripta, credo æquidem nullum de huiusmodi morbo optimam, & perfectam notitiam habere posse, nisi primo talem Auctorem bene perlegat & propterea illius verba inutile mihi visum fuit iterum adducere, sufficit tantum vt ex præfenti figura ostenditur ipsam inter montes Vesuuium Abellos montes, & colles Gecale Vescianique, & Sarui manere atq; terminari ita vt in medio eorum montium sit, & respectu illorum sit veluti sentina, & cloaca palustris propter locum depressum, & in infimo loco esse, cum circumcirca septa circumdataq; sit ita vt mirum non sit si postea morbos pesti-

*Descriptio
Câpi No-
lani.*

pestilentes generat, vt Ambrosius Nolanus testatur lib. 1. cap. 1. cuius verba sunt hæc
 [Colles autem Gecalæ: & Vesciani, qui placidè ab oriente exurgunt nihil horum maiorum pariunt mortalibus, verumtamen nõ vsquequaq; nota carent, plures enim conualles a tergo quaq; ad Hirpinos vergunt, faciunt quæ pluuias, niuesq; omnes congregant, atq; inimum paulatim exorbent, illa vero loca quæ arenosa pumicosaq; sunt non cretacea etiam in imis collium sedibus aquam collectâ sustinere nequeunt; proinde quæ pluuiæ per totam Hyemem in eis vallibus ingurgitantur, eadem per Campos Nolanos circiter quindecim cubitos subterraneæ, ac versus occasum ad Paludes vsq; penetrant, idq; Februario, Martio, atq; Aprili, vnde putei omnes Urbis, ac meridionalis præsertim Regionis altiores tum aquas continet, atq; dulciores, quod Nolani sentientes aiunt aquas filiare, quasi vt equum equus, ita filias aquas aqua pareret, interdum enim cumq; pluuiæ maiores crebrioresq; sunt, aqua campos superat, præsertim eos qui depressiores habent sedes, atq; fluenta plurima paulatim diriguntur versus occasum, item & paludes quæ vero stagnant, atq; in lacunis manent ne Aestate

acce-

Morbi causæ secundum Ambrosii opinionem.

accedente putrescunt, atq; aerem viciant, morbosq; afferunt grauissimos, sicuti tempestate nostra cōtigit, vidimus enim multos cāpos aqua obrutos, vt lacus altos amplosq; crederes, & flumina plura à Februario vsq; ad Augustum continuè diffluentia multos igitur fontes sub radicibus Gecalæ collis exortos, qui lacus, & fluenta producebant, ac augebant facta, in quibus pisces lacustres, & cancri, & ranes, & anguillæ pluraq; alia, id genus animalia ingenita sunt, Iulio vero febris inuasit omnes incolas aqua, perpauci euasere in Vrbe Nolana, & pagis Nolanis ad octo millia hominum capita ea æstate interire, fiunt huiusmodi illuiones nō per omnes campos, sed per mensulam solam quamdam, quæ à radicibus Gecalæ incepta vsque ad Paludēs protenditur, media vero versus Vesuuium parum recuruatur, huius mensulæ latitudo est ad trecentos passus. obnoxia, his malis sola, & mensula est, quod eius tractus cætero campo pauxillo humidior, ac depressior iacet, neq; crebræ prorumpunt eiusmodi vastæ illuiones, sed rarissimæ tãquam maxima, etiã mala quoad fieri potest, propelleret, aut differret ipsa natura audiui-
mus enim à senioribus septuagesimo anno

D

eas

eas iterum erupisse, atq; sequutam esse pestilentiam, ac interitum plurimorum hominum hoc itaque pacto se habent ea, quæ veluti fenticosæ sepes, Nolanum agrum concludunt 7 quibus ex verbis tanti viri, manifestè patet causa qua illuuiiones fuerunt, quibus aliquando natura ferente per Campos Nolanos erumpentibus, & paulatim excrefcantibus, pestilentemque morbum ciuibus inferentibus à quo pauci euadere solent, vt retulit, nostra vero ætate non semel tantum anno 1594. sed etiam 1600. non sine animi dolore, & non paruo timore prorsus eandem stragem vidimus, eadem causa eodem tempore, iisdem circumstantijs, & conditionibus sicut scripsit Ambrosius loco citato, sed vt clarius, huiusmodi causa omnibus manifesta sit, publicè, & palam in Sedili Nolanæ Ciuitatis hæc in marmore inscripta sūt .

Epitaphium Sedilis Nolani.

V V M verna diluuiã in campis tuis Nolane Videris, mora, moras, fuga vita erit si M. D. IIII. ab radicibus Gecalæ môtis vsq; ad paludes a Porta Vician-

Viciãtia ad quingentos passus versus Veseuũ illinc tenfa, Hinc lata piscosa stagna, Nolos ferè omnes febre mala Aestate vno necarint, idem octogésimo ante anno euenisse nouimus.

Sed credo in nullo iam ex præteritis annis tantam perniciem, quanta præfenti anno 1600. extitisse. numerum enim mortuorum certum & determinatum scire non possumus, cum infinita fuerint, bene hoc scimus, multa loca desolata fuisse, vt precipuè in pago sancti Pauli, ac multis alijs in locis, de hac re qui nunc reperiuntur testes sunt, pro cuius causæ maiori dignotione, atque intelligentiã ad hoc vt particulariùs doctrinam habeamus, sciendum est quod illo anno scilicet Hyems, Ver, & dimidia, Aestas, tota huiusmodi tempora pluuiosa fuerunt, ita vt pluuiæ per octo menses durauerint, vnde credo illos montes Gecalæ, & omnia illa oppida circumuicina multa aquæ quantitate imbibita, repletaque fuerunt, vt quemadmodum dixit Ambrosius loco citato vsq; ad centrum terræ penetrando, cum illæ partes arenosæ, & pumicosæ sint cum alijs aquis quæ surgunt ex alijs puteis miscendo hinc postea tempore Aestatis in tanta quantitate aucta fuit,

D 2 quæ

Quæ constitutio præcedat cum morbi Notulam inuadunt.

que aqua per puteos postea extrahabatur, & spumam habebat maximam, & per illa loca postea morabatur exitum non habendo, adueniente postmodum maxima caliditate tempore Aestatis fuit putrefacta, atque corrupta, & sic malam qualitatem in ipso aere causauit, vnde nō tantum aer erat mala qualitate præditus, verum etiam & aqua, vt testatur Ambrosius Nolanus cap. 1. & præsertim illa quæ è puteis manabat, credo etiam quod cum intra viscera terre prius fuerit in quibus, & mineræ, maliq; vapores putridi continentur aquis ipsis suam malam imprefserunt qualitatem, illa igitur aqua sic putrefacta, præsertim ab illis hominibus potata quāta mala afferre potuerit, qui scire voluerit, legat Gal. 1. de differētijis febr. 3. & credo neminem hoc ignorare, quod autē aqua fuerit, testes sunt loci a nobis supra citati, & clarissimum fuit signum aquas tales in tam magna quantitate fuisse auctas, & vltra hoc in aliquibus locis fuit crassa in aliquibus tepida in alijs spumosa, & viridis, ita vt ranas, multos pisces, & multa alia animalia, quæ generari solēt ex putri materia generauerit, sicut ad vnguem tempore Ambrosij, vt scriptum reliquit cap. 1. statuamus igitur harum febriū pesti-

Causa praua qualitatis in aquis Nolanis.

Signa corruptæ aquæ.

pestilentialium duas fuisse causas, aqua primo per illa loca putrefacta, Secundo vero aer ex illa causatus quod autem aqua possit causare pestem, testis est Hippocrates 2. de natura humana lib. 3. & lib. de flatibus & 1. epid. & 2. epid. comment. 3. quod sæpè accidit pestis ex mala victus ratione, & præsertim ex aqua, & cibus, & sic manifestè patet, quod non solum ex aere sed etiam ex cibus huiusmodi febres pestilenciales fieri solent, & hæc potius dicuntur putridæ pestilenciales, & improprie pestis, has etiã duas causas tradit Gal. 1. de differentijs febrium cap. 4. vbi dicit quod prima est aer vitiatu putridu per aerem enim inspiramus? alterã vero sunt vitiosi humores ex illa aqua corrupti, & putrefacti quæ non tantum homines infecit, verum etiam, & aerem ambiẽtem, ex illis enim lacubus, & paludibus euaporatio putrida facta fuit, quæ caliditate, & humiditate infect, & Gal. 1. de temperamentis cap. 4. exclamabat, quando aeris constitutio ad caliditatem, & humiditatem intensam conuersa fuerit, pestilentiam sequi necesse est, sicut ad vnguem illo anno euenisse neminem latet.

*Aer etiam
inquinatus
ex aquis.*

De

DE AQUA QUOMODO HAS
febres causaverit. Cap. IX.

ED. vt dilucidius hoc appa-
reat scire oportet primo ipsius
aquæ naturam, & eius differen-
tias, vt postea quando est præ-
ter naturam cognoscamus, no-
tandum est pro conseruatione nostri corpo-
ris, naturam ipsam, cibum, & potû instituisse,
nam cum calor innatus perpetuo nostrum
humidum consumat, & in halitum resoluat
propter suam maximam actiuitatē, propte-
rea ad eius reparationem per alimenta subsi-
dium habemus, hoc autem est per cibû quā-
do quidem quod deperditum est restaura-
tur: at quoniam cibus per loca valde angu-
sta, vt sunt meseraicę venæ transire debebat,
& propter sui crassitiem id fieri non potest,
ideo natura pro vehiculo potum distribuit,
qui cum cibo permiscetur, illumq; maximè
fluidum reddit: huius generis est aqua, cum
sit corpus fluxile, vt testatur Arist. 3. lib.
probl. 3. 14. quod autem non nutrit testis est
Gal. lib. 4. Aph. 1 3. [Aqua vero neq; epota,
neq; extrinsecus adueniens potest de sui na-
tura solidas animantis partes humectare] &
fic

*Quid pro-
sit viuenti
potus.*

fræ aqua ingrediens corpus nostrum est potus, & medicamentum, vt Gal. 1. de simplicium medicamentorum facultatibus cap. 3. est potus cum sit vehiculum alimēti, vt Hip. lib. de humorum usu ad quod officium nō quælibet aqua apta censetur, vt in differentijs dicemus, aquæ igitur natura, teste omnium Medicorum, & philosophātium schola, excepta Thelesiana secta, frigida est, & humida, vt ex tactu cognoscitur, verum quia multæ sunt aquarum differentiæ, vt ex Hip. lib. de aere, & aquis, & Gal. 1. de Sanitate tuenda cap. 2. & 1. de simplicium medicamentorum facultatibus per totum, & tertio de victus ratione 4b. prima differentia dicitur putealis quæ e puteis emergit, & hæc aliquando crassior solet esse, & saporis alicuius particeps, secunda est pluuialis quæ in Cisternis continetur, Tertia dicitur fluuialis, & hæc etiam solet multis admisceri rebus, Quarta dicitur stagnalis, & hæc crassa valde est, Quinta dicitur glacialis, sed multas exhalationes admittas continet sibi, Sexta omnium fontium purissima & saporis expers est, & precipue quæ vergit versus orientem, & per lapillos pertransit, quæ nam vero sit aquarū optima in dubium vertitur Gal. 1. de Sanitate tuen-

Thesius nō dixit aquā esse calidā ad nos comparatam, sed simpliciter.

Aquarum differentia.

*Conditio-
nes optima
aqua ex
Hippocr.*

tuêda cap. 2. ait illam esse optimam quę om-
nis qualitatis expers est, ita vt nō sit nec cras-
sa, nec amara, nec falsa, nec acida, nec alterius
saporis, nec turbida, sed quę pura sit tenuis,
leuis, & saporis omnis expers, sic etiam Hip-
5. Aph. 2 6. illam esse optimam, quę citò ea-
lescit, & citò refrigeratur, quia hæc tenuis, le-
uissimaq; est, & hæc iure optimo aqua fon-
tium pura existit omnium optima, & primo
cognoscitur ex sensibus omnibus vt ex Gal.
1. de Sanitate tuenda cap. 4. quę debet esse
clara, lucida nullum colorem habens, nul-
lumq; etiã debet habere sapore, ex tactu ve-
ro illa optima, quę leuis est, hyberno tēpore
calida, & æstiuo ppter Antiparistasim frigida
fit verum si sunt alię aquę præter has ab Au-
ctoribus laudatę, quas dicunt esse bonas, vt
testatur Hippoc. in lib. de aere, & Gal. 2. de
compositione medicamentorum per loca 1.
& 2. de alimentorum facultatibus cap. 4. re-
spectiuè aliarum aquarum, quę non sunt ita
bonę, & optimè loquuti sunt; at quoniam
quando reperitur aqua, omnes prædictas cō-
ditiones habens; hæc optima dici debet, &
debet accipi, vt non multum sit frigida; nec
admodū in vētriculo hepate, alijsq; partibus
moretur, sed citò Hiphocundria pertransire,
debet

debet, & hæc tam à fanis, quam ab ægris bibi
 necesse est, vt aqua Puteolana, cuius laudes,
 vt breuitati cõsulam prætermitto, sed si for-
 te accidit quod crassa sit, cū alicuius rei ad-
 missione, & habeat operationes contrarias
 vt supra, nulli dubium est, quod corpus no-
 strum alterat, & corrumpit, tales fuisse vidē-
 tur hoc anno aquæ Nolanæ, quæ propter
 maximam abundantiam à cœlo transmissam
 intra terram adeo pessimæ factæ sunt, & hoc
 duplici via. Primo prauā, & venenosam qua-
 litatem ab aliqua minera, quæ in ipsa terra
 erat, habuerunt, sicq; credo aliquid veneni
 habuisse, quod manifestum fuit ex colorum
 diuersitate in illis apparentium, vt illius Ci-
 uitatis homines dixerunt, Secundo qualitatem
 malam manifestam, nam propter copiam in
 illis locis palustribus, & stagnis corruptis, in-
 gentem putrefactionem fuisse factam affir-
 mo, quæ postea per viscera ipsius terræ in
 puteis illis omnibus cõmunicata fuit, & de-
 niq; potata & bibita corruptelam maximam
 in omnibus humoribus fuisse factam, non est
 dubitandum, quæ communicata cordi, non
 tantum per potum, quantum etiam existen-
 te aeris maxima caliditate vapores mali fur-
 sum elati fuerint, & sic aerem infecerunt, qui

*Vndè No-
 lana aquæ
 prauitatē
 sortitæ sint.*

E postea

postea per inspirationem, & respirationem illorum corporum substantiam destruxit, atq; harum febrium pestilentialiū causa fuit, vt locis supracitatis ostensum est, rationibus experientiaq; exactè comprobatum, itaque concludendū est quod nō solum ex aere, sed ex aqua alijsq; causis, orti sunt hi morbi licet ita communes, vt aer, non sint vt Gal. in 1. epid. hoc declarat causare pestilentiam, licet non perse, sed quatenus à partibus infernis aerem communicat namq; ab aqua illa corrupta, quæ postea febrem pestilentiale causat improprie, sed veriùs loquendo dicuntur putridæ pestilenciales.

*DE AERE QUOMODO HARUM
febrium in causa extiterit. Cap. X.*

SATIS admodum demonstratum videtur quomodo aqua in causa fuerit illorum morborum remanet iam dicendum sic quoq; de aere, vt etiam refert in illo tempore Ambrosius Nolanus lib. suo 1. cap. 1. (quæ vero ait stagnant, atq; in lacunis manent Aestate accedente putrescunt, atq; aerem vitiant morbosq; afferunt grauissimos

simos) & hoc rationabiliter certè, hæc enim pestilentiam faciendam principalissima causa est, vt dicebat Hip. lib. de flatibus (Communissima, & vniuersalissima causa potest fieri febris scilicet ab aere) sed nõ ita ab aqua vt 1. de morbis vulgaribus, & lib. de bonis, & mali succi cap. 4. ex putredine enim aeris contagium, & febres pestilenciales fiunt, vt 3. epid. 3. Aph. 16. assererat existente caliditate, & humiditate febres pestilenciales generari quando putrescit aer, vel supernè, vel infernè, & precipuè fuit ab aqua illa putrefacta supernè a syderum aspectu, nam illo anno dicebant Astrologi Lunam prædominari non immeritò postea constitutio pluuiosa, & aquarum multa inundatio, præsertim tempore Hyemis, & Veris sequuta fuit, & propterea propter tãtam humiditatem cum caliditate maxima associata, tot tantaq; mala genita fuerunt, & licet hic casus noster videatur nouus, & recens, tamẽ antiquissimus fuit, vt supra ostensum est, & similis ad vnguem legitur apud Platinam de Vita Pontificum anno 1448. & 1447. propter maximam inundationem aquarum causatam ex pluuijs maximis tempore hyberno, & Veris, Romæ pestem sequutam fuisse, quæ omnes Roma-

*Quid aer
cōferat Vi-
uenti.*

*Aeris boni
cōditiones.*

nos quasi necauit simul, & Bonifatium III. Pontificē, sed vt clarius hoc appareat, sciendum est inter cæteras res nō naturales à Medicis consideratas, aeris constitutionem vniuersalissimam, & necessariam valde esse nam sine ipso nec per breuissimum, quidem temporis spatium viuere possumus, vt exclamabat Arist. quando dicebat impossibile est uiuentem non respirare, & respirantem non viuere, cum aer ipse immediatè cor per inspirationem attingat, in qua vita consistit vnde fit, vt sanitatem conseruare non possimus, nec morbos expellere sine aere & 6. epid. comm. 5. tex. 20. in longis morbis vertere solem, & 9. Meth. 14. Aegroti enim per mutationem aeris sanantur, & idem Hipp. scripsit libros de aere, aquis, & locis iubens quod quando in aliquam Ciuitatem ingredimur primò videndum est, quis nam aer sit, & propterea pro tuenda valetudine aer debet esse bene temperatus, purus, lucidus sine vaporibus putridis, & nebulosis, nam si contrarium est, tunc putridæ illæ exhalationes, & vapores, spiritus cordis corrumpunt, ex quorum corruptione mors statim contingit, vt manifeste patet in Agnano prope Neapolim, in quo quando ponitur canis viuus, statim eleuatur

uatur vapor putridus, quo per respirationem cordis canis inficitur, & corrumpitur & sic si diù maneat, moritur; & propterea aer eligendus est qui nullo anni tempore ab aliqua re putrida inficiatur corrumpatur, nec alteretur per contrarium temperamentū, ideoq; bene dicebat Gal. 3. art. Medic. 10. quod potest plus alterare solus aer, quam ceteræ res non naturales, & Hip. lib. de flatibus; omnes morbos ab aere fieri asserit.

QVOT MODIS ALTERATUR

Aer.

Cap. XI.

ED vt vberiore[m] doctrinam habeamus de aeris alteratione, sciendum est multis modis aerē posse alterari, vt apud Authores legimus 2. de natura hu-

mana primo de Sanitate tuenda 12. meth. & 3. Aph. & sexcentis alijs in locis, primo enim ab ipsius solis qualitatibus alterari potest, quando calefacit, frigefacit humectat, & exsiccat, dummodo sit cōtrarius sano; & propriū innatum temperamentū in illis quatuor qualitatibus auget vt v.g. in bilioso temperamento si aer nimis calidus est, auget illud, & sic dicens-

*Primus
modus al-
terationis
aeris.*

*Modus al-
ter aeris al-
terati .*

*Tertius mo-
dus altera-
ti aeris .*

*Quot causa
alterent ae-
rē ex Gal.*

dicendum est de alijs, Secūdo alteratur aer per coinquinationem, quando adfunt maculæ, & inquinamenta a locis palustribus putrefactis causata, vt fumus in casu nostro, & in Ciuitate Nolana & ex huiusmodi re febres pestilentiales fiunt, vt secundo de natura humana cap. 4. Vltimo modo alterari potest a tota substantia, vt Gal. 1. epid. comment. 1. tex. 8. quando dicit alteratur aer a cœlo, & ab influxionibus ergo totam substātiā debemus intelligere, & est quando formā præter naturam occultam acquirit, vt fuit morbus illæ epidemialis catharralis, fuit enim causatus a natura occulta huius aeris scilicet a cœlo, cum per Vniuersum orbem serpens omnes ferè mortales vexauerit, sed vt ad particularia descendamus videndum est a quibus causis alteretur declarat hanc difficultatem Gal. 9. metho. 14. & 11. Primo dicit enim a tribus causis aerem alterari, Primo a regionibus, Secundo ab anni temporibus, Tertio a constitutionibus aeri cœli, vt idem Gal. 3. epid. 3. in principio dicitur constitutio aeris, & temperamentum aeri insitum est, atq; secundum has varias cōstitutiones fiunt morbi epidemiales de quibus Hipp. 3. Aph. per totum, licet Auicen. lib. 1. fen. 2. tract. 2, cap.

cap. 3. reducat ad meliorem methodum scilicet ad causas naturales nō naturales, & præter naturam, sed vtrumq; sequamur, Primo alteratur aer a rebus naturalibus p̄ quatuor anni tempora, verū quia vt hæc sciamus notandum est diuerso modo numerari secundū Astrologos, diuerso modo secundum Medicos, Astrologi enim diuidunt secundum quatuor partes anni per tres menses, & secundū motum ipsius solis in circulo zodiaci, in quo cum duodecim describantur signa, Aries, videlicet Taurus, Gemini, Canc̄r, Leo, Virgo, Libra, Scorpius, Sagittarius, Capricornius, Aquarius, Piscis, quæ duodecim correspondent mensibus, ac quatuor quadræ seu puncta principalia assignantur, & ita sunt quatuor tempora illis correspondentia, quæ sunt duo solstitialia, & duo æquinoctialia, vnde cū Sol moueatur in illo circulo zodiaci modo in hoc puncto, modo in alio, in quatuor anni partibus mouetur, pro ratione, & diuersitate motus sui, (sed quæres, quare autem a signo Arietis Zodiacus incipiat cum variij, varias afferant rationes, & hoc remotum sit à meo instituto, vna, vel altera ratione assignata, meum prosequar propositum, in primis id factum creditur, quia tūc incipit tempus ac-

com-

*Partitio
anni sc̄dm
Astrologos
et Medicos*

*Quo anni
tempore ra-
tioni conso-
num sit suis
se mūdum
constitutū.*

commodatissimum generationibus rerū eo, siquidem tempore omnia virescere, & flores incipiunt, vel potius, & fortè est potissima doctorum ratio, quia verisimile est mundum esse fabricatum Sole tenente primum punctum Arietis, & eo tempore præcepit Deus, ut anni initium fumeretur, Paschaq; celebraretur, hoc etiam mēse Christus Dominus incarnatus est, pro nobis mortuus & ad iudicandum venerit) sed iam ad nostra veniamus, primus punctus huius circuli est punctus Arietis, in quo quando Sol est, calor moderatus est, & tunc tempus est vnum, quod Ver dicitur, & hoc est primum æquinoctium Vernū, & est quando Sol ingreditur primum punctū Arietis, & est a 21. Martij, & extenditur per tres Menses, postea vero Sol incipit esse in puncto Cancri, & hæc est secunda quadra zodiaci, & est a 22. Iunij, & fit tunc primum solstitium Aestivum, & tūc calor incipit esse acris, & mordax, & fit Aestas, & sic extendit per tres alios menses, postea incipit esse in signo librę, & hæc est tertia quadra, & est a 23. Septembris, & incipit Autumnus, & est æquinoctium Autumnale & tunc calor nō est ita intensus, ut fuit postea vero per tres alios menses incipit esse in primo puncto Capricorni,

cornij, & tunc est Hyems, & durat vsque ad principium Veris, & est a 21. Decembris, quando fit solstitium hybernum vsq; ad 21. Martij, & hæc secundum Astrologos quatuor sunt tempora anni. At secundum Medicos alio modo humefantur, ut fuerunt Hipp. & Gal. 3. Aph. in fine, & in epid. comment. 1. text. 1. non omnes enim partes anni tres menses continent, cum Hyems, & Aestas sint tempora bene longa, Ver, & Autumnus breuia. Et isti ponunt per occasum siderum, non per menses, cum doctrinam apud omnes seget gionem eadem debeat esse, ut Hipp. 3. Prog. 40. scilicet per Boreonem frigidam, per Boreonem calidam quod huiusmodi non est regula Astrologorum, non enim in omnibus regionibus verificatur, ut intelligenti patet, & propterea Medici nostri quatuor tempora anni secundum ortus, & occasum siderum scilicet Pleiadum diuidunt, atq; hæc regula per Vniuersum orbem valet, & sic dicunt quod Ver est a 21. Martij, & durat illud tempus vsq; ad totum Pleiadum, id est Vergiliarum stellarum, & hæc nascuntur simul cum Sole, & est a 10. die Maij, & hoc tantum tempus est Ver postea vero incipiunt ortus pleiades stelle cum sole, & tunc incipit Aestas.

Funt

*Quatuor
tempora p
Medicos.*

sunt autem illae stellae in dorso Tauri, & est a
 10. die Maij, vsq; ad 10. diem Septembris, &
 durat per quatuor menses vsq; ad ortum Ar-
 turi, quando vero oritur Arturus vsq; ad de-
 casum Pleiadum incipit Autumnus, & est a
 10. die Septembris vsq; ad 10. diem Nouē-
 bris, ac haec stella oritur circa Aequinoctium
 Autumnale postea occidunt Pleiades, & est
 eorum occasus a 10. die Novembris vsq; ad
 10. diem Martij ab Hyemis atq; tempus bre-
 ve longum existit haec est dignitas temporum
 secundum Medicos sic Gal. 1. epid. com.
 3. diuidat Aestatem & Hyemem in multas
 alias partes, vni vero ad propostum nostrum
 non faciunt identico pro hoc, quod in modo
 sequendo, existit eorum temporibus diuersa
 sunt tempora, & consequenter alteratio in
 aere fit, nam Ver est calidum, & humidum,
 dixit Gal. 1. de natura humana tex. 33. licet
 contrarium dixerat primo de temperamen-
 tis cap. 4. vbi ad longum probat quod in ca-
 lido, & humido generantur febres modo in
 Vere, & in illo tempore non est hoc ergo, ad
 quod sic respondeo duplicem esse calidita-
 tem, vnam naturalem alteram artificialem, na-
 turalis nullo modo patre dicitur generari, &
 de hac loquutus est Hip. bene vsum a sciti-
 tia,

tias, aduenientibus enim plurijs in æstate fe-
 bres generantur. Unde Veri temperatum di-
 ci debet, & non calidum nec humidum, cali-
 ditate a seipso, sed bene caliditate, & humi-
 ditate naturali. Autumnus frigidus, & siccus
 esse debet, ut Gal. 1. Aphor. 2. fine, & 22. &
 Hippoc. de natura humana 35. Verū est ma-
 xima contradictio nam contrarium dixit 3.
 Aph. 4. & idem temperamenti Quarto dicunt
 quod ad moderatum vergit, ratio minus est
 quod variatur ad Aestatem, & ad Hyemem
 moderatum esse debet, sic est Autumnus ad
 Aestatem, & ad Hyemem. fit enim transitus
 Amplius omnis mutatio in ære fit ratione
 solis, sed tunc sol aequè a nobis distat, quando
 est in Veræ, & in Autumno: ergo idem tem-
 peramentum debet esse, Hæc difficultates ab
 Auicenna ponuntur lib. 1. fen. 2. tract. 3. capi-
 3. sufficit tantum scire prout hæc opinio est
 Autumnum frigidum, & siccum esse, uerum
 nota hoc tempus ad tria comparari posse; ad
 Aestatem: ad Hyemem, & ad naturam medi-
 am. Si uerò ad Hyemem comparatur, tunc
 temperatus est, si uerò ad naturam median-
 soluet ad Veri est distemperatus, quia inane
 frige fit, seto caliditate æn, ratio est quod est tunc
 facile impressionem, nec ipit factus est tenuis

Dubitatio
 de tempera-
 mento Au-
 tumno.

Ratio in-
equal. au-
tumni.

Autumnus ab Aestate, ideo varius est, manē
frigidus, serō calidus, & Gal. 3. Aph. 4. quod
modo calor est modo frigus, si vero compa-
ratur ad Aestatem, est frigidus, & in hoc pa-
teret responsio ad argumenta ad illud tantum
vero respondeo quod aequē distat. Audient.
loc. cit. dicit quod Autumnus est temperat-
us in qualitatibus actibus, sed passivus est
sic ut. **¶** Et ab humiditate, unde dicitur temp-
pora anni secundum varietatem Solis, & aeris
variantur, quia Autumnus est frigidus propter
precedentem Aestatem, & hęc frigiditas cum
ab Aestate facta sit, tolli non potest, sed frigi-
dus ratione hęc, & sic non interest quā-
do argumentum dicitur concludere, quod hęc
distat, Aestas vero est calida, & Sicca, quia sol
magis vicinus est nobis, Idybus vero frigi-
dus, & humidus, ut patet, hęc igitur sunt cau-
sae naturales, secundum tempora, tempera-
menta, quae mutationes temporales dicuntur,
& hęc propter Periodum, & circuitum
Solis, aerem alterant. **¶** Secunda causa est non
naturalis, & sunt Regionēs, & Idip. de aqua,
& locis verba fecit, nam si est versus Aequi-
noctialem, ergo Regio Australis, si versus Se-
ptentrionem, ergo frigida, amplius, si Regio
que est in ambobus, & in media Regione, aut
-metua s I omnes

etiam in
aeris tem-
peramentis
variantur

Quales re-
giones qua-
lia efficiant
aeris tem-
per.

omnes frigidae sunt, quae sunt longae, sunt calidae, sic est in locis planis ergo calida, si caret aquis sicca est, si abundat ergo humida; & sic mutari potest aer ab huiusmodi humiditate, nam vapores diuersi, vel ex paludibus, vel ex aquis corruptis ascendere possunt, & sic aer alteratur, hae omnes sunt causae non naturales, ut Gal. 9. metho. 14. Tertia vero causa est praeter naturam, ut est constitutio Austriana, & aliae ratione ventorum, sunt & aliae alterationes à tota substantia, ut sunt corruptiones aeris, & multos morbos parit, de quibus Gal. loco citato quando scilicet aenacquirit ingentem gradum putredinis, & sic calidus, & humidus ascitit, ab huiusmodi vero caliditate, & humiditate ascititia febres pestilenciales pestesq; omnes generantur, ut Gal. 1. de temperamentis cap. 4. primo. de differ. febr. cap. 4. 6. epid. com. 1. tex. 291. & 3. Epid. 3. & 21. nec obstat dicere aerem non putrescere, cum non sit mixtus, & sic etiam dicebat Arist. 13. probl. 14. cum sit prope igne dico verum esse aerem non putrescere, quando purus est, quia non est verum mixtum, & non est vera putredo, cum fictum in humido proprium sit, & est secundum coinquinationem, & quando in puris immixtus, est aliquis

*Soluitur
difficultas.*

aliquis vapor, tunc putrescit secundum partem, quatenus id quod extensum est secundum substantiam corrumpitur, ut manifestum fuit de quibusdam hominibus, qui vix per horam steterunt & mortui sunt, cum fuerit causata infectio ex aere illo ab aqua putrefacta ut Gal. 1. de differentijs febr. 4. & ad Arist. dico quod loquutus est de tertia Regione aeris, quæ non potest putrescere cum ab igne illa humiditatem consumente refractus sit, & hæc est ultima regio igni propinqua.

Sed iterum dices putredo hæc aeris a causa manifesta, an ab occulta provenit, circa hoc negotium multa esse dicturus, verum ut dixi hæc non sibi tempus spectacula poscit licet Fernelius 2. de abditis rerum causis ca. 1. & Mercurialis cap. 5. de Peste, & Petr. Sall. cap. 11. & alij tenent fieri pestem a causa occulta, ita ut aer causet pestem non inficiendo nos mala qualitate, sed occulta, & abscondita ab ipso Cælo recepta, ut eorum rationes apud eos videre est, nam ego, ut dixi non Theoriam, sed Praxim profiteor ideoque sufficit tantum scire, prout mea sententia est fieri pestem, & febres pestilentiales ex ingenti aeris putredine, quæ venenitas quædam est in ipso aere, secundum vapores, qui ibi reperuntur, vnde

*Diluitur
alia diffi-
cultas.*

vnde vapores illi (adeo) venenati propter maximam putredinem contractam ab aquis illis putrefactis, & corruptis facti sunt sicque tot mala fecerunt quare concludere possumus quod quando tempora suam proportionem non seruant merito, vt Hyems austrina, & Ver, pluuiosum Aestas, & Autumnus humidus, tunc hæc mutationes excedentes putredinem maximam, & consequenter febres pestilenciales faciunt, atq; generant, nã quando calidum naturale ab humido vincitur, tunc conuulsio, & putrefactio fit, vnde aer cum vapores humidos a terra per continuas aquas a Cælo transmissas recepit vt supra diximus, sic putrefit nam propter cõmixtos vapores, & qualitates putrefacientes mutatio existit, & tunc maior, ac frequens putredo generari potest sicut fuit in Nolana Ciuitate, Regio enim est in qua multæ, & frequẽtes euaporationes calidæ & humidæ fiunt, & eo tempore maior est mutatio aeris ad putredinem tendens, vt ex situ eius apparet, manet enim ferè tota motibus circumscripta, & toto anno nocturno, ac matutino tempore nebula ac vaporibus cooperta cernitur, quam præter cum aer ille tum à causis naturalibus, quam non naturalibus, & præter natura-

*Quam ob
causam aer
Nolanus
putruerit.*

turam in alienam naturam, præsertim ab extrinseco a vaporibus corruptis a terra, & locis illis palustribus elatis mutatus fuerit tanta corruptela in illo aere facta, vt mirum nõ fuerit postea si in causa tot generentur morbi, quod autem hoc sit verum non tantum aquam, sed etiam aerem potissimum in causa fuisse contra aliquos Medicos qui hoc negauerunt, manifestum patet ex eo tãtum, quod huiusmodi malis, & contagio. alia. regiones, & oppida circumuicina etiam salubris & optimi aeris contaminata sunt, qualia sunt Vesuuium Varra suburbia Neapolis, quod quidem maximum huic Regno nostro metum, terroremq; intulit, cum ferè quatragesima capitum millia perierint, ita vt Dei Opt. Max. ob nostra scelera, & peccata, flagellum videretur, qua de re, iure quidem optimo factum est, vt quæ nunquã Illustrissimi & Excellentissimi nostri Proregis interna pietas, latuit, & cura immensusq; amor, quo Regnum istud prosequutus est, omnibus in tali pernicie pateret, manibusq; pertrectaretur quando quidem Septem Neapolis patronorũ Capita, & miraculosissimum Beati Ianuarij in Ampubla contentum sanguinem publicis supplicationibus, & magna vniuersi Populi deuotione ipse

*Nõ verus
curam qui
periere
morbis his.*

D. Ferdinandi a Castro Illustr. atq; Excellentissimi Proregis Neapolitani Regni pietas.

ipse Excellentissimus & Religiosissimus Princeps multo cum ipsius Ciuitatis procerum cunctorumq; officialium insequentium numerosique Populi comitatu exornatus est, quin, & Illustrissimus, & Reuerendissimus Cardinalis Amplissimus Gesualdus Nostræ Ciuitatis Archiepiscopus, & totius grægis Pastor Vigilantissimus, vel in longinqua Regione absens corpore, præsens tamen animo pro sua innata prudētia, ac sollicitudine huiusmodi pestilentia, tantoq; malo obuiare cupiens, atq; a suo grege propellere, ne longius serperet & cū optime intelligeret præcipuum in huiusmodi malis esse remedium, si ad Diuinum, supernumq; recurramus auxilium, Diuorū patrociniū in præcipuis huius fidelissimæ Urbis sacris quibus orationē perpetuam fieri, atq; præces in posterum ad ipsum Deum fundi præcepit diebus singulis, ad iustam Dei iram placandam indictis etiā Litanijs ab Ecclesiasticis viris quotidie recitandis quibus omnibus, Dei auxilio lan exacte peractis huiusmodi pernicipi pestilentisq; illuionis exitus euascerē visus est.

Illustrissimi atq; Reuerendissimi Cardinalis Gesualdi piū ac sacrū institutū, pro auerenda pestilentia.

QVARE NEAPOLIS AB ILLIS

Morbis Pestilentialibus preser-
uata fuerit. Cap. XII.

SE-DI fuit mihi à nobilissimo vi-
ro mota dubitatio, quæ nam
causa extiterit, quare non infe-
cit illud cõtagium Neapolim,
quæ quippe quæ non longe distet à
Nolana Civitate nimirũ duodecim millibus
passuũ tantũ & eo magis, quanto aquã plu-
ribus in locis Neapolis auctã fuisse vidimus,
vt in Monasterio Sancti Petri ad Aram, & in
platea dicta, ortus Comitum, Responsonem

*Quibus de
causis illa-
sa extiterit
Vrbs Nea-
politana.*

dedi quòd propter multas causas hæc Vrbs
infecta non fuerit, Prima fuit voluntas Diui-
na, quæ preseruauit hanc Ciuitatem meritis
Beate Deiparæ Mariæ Virginis de Constan-
tinopoli, ac etiam Dni Ianuarij, aliorumq;
Sanctorum, Altera vtro causa fuit, quia in
hac Ciuitate, cum plena populo sit, & insu-
merabiliũ hominum capita adsint, quoru

*Quam ob
causã Nea-
polis pesti-
lencibus illis
passionibus
nõ labora-
uerit.*

(vt in quibus annonæ Ciuitatis cura incum-
bit asserunt), plusquã trecentis millia numera-
rantur, propter maximum igitur ignem, qui
in domibus fit illa pars aeris purificata exti-
tit, atq; ex consequenti totum nostrũ Emif-

phe-

plurimum. Et ueritas ita sit non ne pestis multis iam elapsis annis, Venetias, aliasq; Ciuitates, oppidaq; circumuicina insecit excepto Muriano? & hoc cum ibi fornaces ignite semper existant, fiunt enim ibi uasa cristallina ab illa lue immune, ille fumq; remansum existit, atq; hæc nostræ ætatis pestilentia (ut omnibus manifestum fuit) Nodam, Palmã, Vesuuium, Nuceriam, Sanctũ Seterinum per omnes adias circumuicinas Ciuitates, oppidaq; grassata sunt præter in Canis, & Giurani oppida in quibus etiam cum ibi fornaces ardentes continuo reperiantur, fiunt enim omnia uasa fictilia, ab illo contagio intacta euaserunt, ut nullus nec infirmatus, nec peremptus sit. Sed de hac re si Hippocratis, & Galeni autoritates, rationesq; adducere uelle prolixus essem, atq; frustra terere tempus. Adde, & aliam rationem, aquam nostrã inter omnes optimam esse, non stagnalem, non in lacunis manere, neq; uia alia re contaminatam esse, unde, & si aliquid adsit mali, tamen propter longum iter per quod defluit, à re putrida, immunem, illesamq; remanere hæc igitur sunt rationes quare nostra Ciuitas ab illis malis præseruata fuerit.

-COMPARATIO NOSTRAE

-constitutionis cum illa qua tempestate

Hipp. fuit. Cap. XIII.

HANC similem cōstitutionem ad vnguē legimus apud Hipp. primo epid. com. 2. in prima illa tempestate, vbi quæ fuerunt in illo tēpore tam in cōstitutione, quam in symptomatibus, eadem quoq; apud nos dixit enim (quod illo anno Autumno, & subuergias pluuiæ erant multæ continentales lenes, vt cum spirat Auster, Hyems Austrina parui vēti Aquilonij squallores omninò similes Veris. Hyems fuit. Ver Austrinum frigidū parua pluuiæ Aestas ferè erat tota nebulosa, nihil pluit, etesiæ parua pauca sparsim spirauerunt cum aer esset totus hic status Austrinus, & cum squalloribus enumerat morbos, qui eo tēpore grassati fuerint, præsertim Aestate sequitur dicens, At vero Aestate iam, & Autumno febres multæ continuæ non vehementes, diu quidem tenebant ægrotos qui cætera minus incommodè habebant, Plurimis erat aluus turbata sine molestia tamen, & propterea nihil offendebat Vrina, & plurimum quidem colo-

*Quæ fuerit
cōstitutio
ex Hipp.*

colorum erat, & pura sed tenuis, & post tē-
pus circa iudicationem concocta, non valdè
tussiebant, neque difficultatē quæ tussi ex-
creabantur, præbebant, nec solum cibum
non fastidiebant, sed etiam valdè licebat of-
ferre, in summa qui tabescebant, leuiusculè
ægrotabant non more tabescentium à feбри-
bus horrificis, parum exsudantes, alias alij,
vt quos inuaderēt febres erraticæ, & in sum-
ma quos nunquam febres relinquerent, sed
inuaderent more febris tertianæ naturam re-
ferentis, iudicabantur autem quibus inter
hos breuissimi essent circa vigesimum diem
plurimis circa quadragesimum, multis circa
octuagesimum, nō nullis nec sic quidem, sed
erraticè, & citra iudicationem deserebant,
quorum plurimi non diū à febre intermissi
reperiebantur, atque ij à recidiua iisdem cir-
cuitibus iudicabantur multis vero sic pro-
ducebantur, vt sub Hyemem languerent)
lucè igitur clarius, per hæc verba manifestè
apparet illam tempestatem anno nostro simi-
lem esse, nam non ne Autumno vsque ad
occafum Pleiadum quod occidit circa initiū
Nouēbris semper fuerunt aquæ multæ con-
tinētes? & molles propter Austrum flantem
ed tempore non ne totus Hyems etiam fuit
Austri-

*Partē par-
ti confert
tempestatis
Hipp. &
Nolane.*

Austrinus, pauci venti aquilonares, squallores, & tandem fuit Hyems totus, quale Ver, licet in maiori parte de Vere, nonne fuit Austrinum, frigidum, & pluuiæ ac Aestas plena nubibus, neq; in pluuias cōcrescebāt, Etesia parū disparfim spirabāt scilicet paucis diebus, & non vehementer; & stabant sparfim videlicet, nunc in hac parte, nunc in illa; & circa morbos, nonne maximam proportionem habuit, cum febres continuæ non vehementes longæ fuerint ægrotantibus, & alia symptomata decantata adfuerint, & circa Indicationē quoque Horum omnium causa fuit constitutio illa Austrina, pluuiosa, calida, & humida, similes etiam morbos insalubriores, & læthales recitat in 3. Aph. 16. (morbi per assiduos imbres magna ex parte fiunt febres longæ, Alui deiectiones, putredines epilepsiæ apoplexiæ Anginæ) igitur patet omnes hos morbos hoc anno accidisse causa cum fuerit aer ille putrefactus & aqua illa corrupta, & Gal. 1. de differentijs febrium cap. 4. subito per inspirationem ad cor peruenit, at quoniam corpora multa copia crudi succi, & semiputridi propter illam aquam mala qualitate præditam, vt dicebat Gal. lib. de bonis cibus, & mali succi, & primò de ali-

men-

mientorum facultatibus repleta erant, non
 tantum hoc verum etiam propter præceden-
 tem humiditatem tempore Hyemis corpo-
 ra diffabilia non facta fuerint, adueniente
 postmodum Aestate auctus fuit calor atque
 consequenter copia bilis, & sic fuit facta pu-
 treo adiuta à vapore putrido in ipso aere,
 omnibus corporis humoribus infixit, & præ-
 fertim symmetriam cordis destruendo, ingē-
 tem gradum putredinis inducendo, ac febres
 pestilentiales, & pestilentiam illam causauit,
 eadē, & causa fuit, vt tot diuersaq; sympto-
 mata genita sint, & Primo dolor ille capitis
 ex vaporibus illis calidis putrefactis sursum
 petentibus distendendo illius membranam,
 solutionem continui faciendo causatus erat,
 si membranas cerebri inflammabat contra-
 hendo in se materiam calidam, & siccam,
 ita vt impacta sit in substantia cerebri, phre-
 nesim faciebat, si mordicando, & stimulo,
 Vigiliam, & si ab eadem causa multitudo va-
 porum fiebat, quæ si ad caput effumabat, si
 erat calida obturabat meatus per quos trās-
 seunt spiritus animales ad sensoria sua mul-
 titudine, si erat frigida obturabat vias sua
 crassitie atq; viscositate & sic somnum pro-
 fundum, & lethargum, causabat si erat ve-
 neno-

*Symptoma
 tum huius
 tempestatis
 conditiones
 cause.*

nenosa vel admodū calida sua maxima; acrimonia eleuabatur vapor malignus ad ipsum cerebrum, & ad neruos ipsos mordicādo propter suam prauam, & venenosam qualitatem ipsum contrahitur faciendo in vjs cerebri oppilationem & tunc fit leuis epilepsia de qua mentionem facit Gal. 3. de locis affectis cap. 7. de puero illo cui vapor malignus a pede eleuabatur epilepsiam faciebat; licet etiam quod potest esse ingens calor humidū dissoluendo, frigidum priuatiuè, introducendo, vt supra mentionem fecimus, sed si tendit ad cor, ille vapor dissoluendo vires facit synopen, & deliquium animi, si ad intestina ibi, pungendo, & mordicādo fluxum humoralem, & diarræam causabat, si ad os ventriculi, illud replendo, excitando virtutem naturalem ad expellendum propter suam malam qualitatem, & venositatem, pungendo & irritando fibras ventriculi ad expellendum quod noxium est, tunc fit singultus, si vero ad vasa vrinaria agitando humores propter calorem putredinalē illos eleuando, & vrendo, vrinam turbidam facit, si ad Cutim illa materia ichorosa papulas, seu efflorescentias facit si idem calor venenosus resoluit calorem, & profundatio partium spiritaliū per quam

Galeni Historia de Epilepsia d praua aura ex pede eleuata ad caput.

Pustularū origo atq; fons in his morbis.

quam calor non potest extra expandi tunc extremorum frigiditas fit, & tandem vt non longum sermonem habeam, manifestum patet quomodo vnâmet eademq; causa plures effectus, symptomataq; maxima producere, & generare potest.

QVOD PRÆDICENDVM IN
huiusmodi Febris, et anno sequenti.

Cap. XIII.

NON immeritò igitur bene cum Hippocrat. 1. de ratione vitæ videtur semper in his febris malum esse prædicendum, sed hoc nõ ita vniuersale est intelligendum nam qui validas vires, nec tanta symptomata habuerunt, approximatim postmodum bonis, & debitis medicamentis, & non empiricè, sed methodicè fuerunt sanitati restituti, vnum non ommittendo circa subsequenter annum propter pluuias, quæ fuerunt hyberno tempore, & propter oppida illa maxima humiditate plenâ, periculi est ne iterum tempore Aestatis generentur, cum maxima etiam hominum pernicie. Dlij

*Euentum
horum mor-
borum non
esse omnino
mortale.*

H omen

omen auertant, quid remedij ad hoc fit adhibendum dicitur infra.

DE RATIONE CURATIONIS.

Cap. XV.

Fons curandi ab indicationibus desumptus.

Vnde proficiantur curatiua indicationes.

FT propterea ad tertium quod promissimus nempe admodum curationis deueniendo Primo indicationes a quibus curatiue methodus oritur statuamus : pro qua sciendum est, quod proponitur curanda febris putris pestilens ex toto genere, vt supra diximus cum corruptio ex quatuor humoribus in corde facta sit, at quoniam omnis curatio fieri debet per contraria, sicut præseruatio per simillima, testatur Gal. de Sanitate tuenda cap. 1. cuius verba superfluū est aducere, nam hoc idem conclusit 8. metho. 2. curationem fieri per contraria, verum quia medicus rationalis per scopos procedere debet, à quibus indicationes curatiuas elicit, vt 2. metho. cap. 6. inquit Gal. (statuat enim ars suos scopos a quibus elicit, quid agendum est) sic in hac curatione oportet Primo scopos a quibus curandi indicatio sumatur, statuere, & certè hoc modo procedere dicitur

tur rationalis curatio, danda ergo opera est in hac curatione qui scopi eligēdi sunt videre. res præter naturā a quibus indicatio curādi sumit morbus causa, & symptoma quæ remouenda sunt, at quoniam hic maxima est virium iactura quæ conseruari debent, morbus hic est febris præter naturam, est passio calida & sicca ergo oportet vt curetur per contraria scilicet frigida, & humida cum sex rebus non naturalibus. causa est ingens putredo, quæ cum sit causa morbi oportet, vt remoueatur, & abscindatur: cum autem hæc duplex sit, vel fiens, vel facta, si fiēs debemus alterare cum frigidis, & humidis & hæc dicitur præseruatio a febre futura si est facta, tūc abscindere debemus cum medicamento purgante sanguinis missione, & alijs. symptomata verò eorum linitionem indicant, itaq; cōcludamus morbum sui curationem indicare causam sui remotionem, symptomata verò linitionem, vt in 11. metho. cap. 2. cum symptomata non curentur vt 12. metho. 1. sequuntur enim morbum, vt umbra corpus, sed si accidit quod sint sæua, vt trahant ad se curam, tunc semper indicatio sumitur a re

urgente, vt Gal. 3. metho. 9. verum pro corronide dicit vnum Gal. quando vnico reme-

*Partitio
causa mor-
bipara.*

*Seuis in
symptb. qd
agendum.*

H 2 dio

dio morbo causæ, & symptomati cōsulimus, hoc dicitur antiquissimum vt 12. metho. testatur, Vltima fed ea quidem non exigua vero intentio est ad virtutem, nam vt plurimū in hac febre est debilis, cum hoc sit eius particulare signum, vt dicebat multis in locis, & propterea procedere debemus cum illis que virtutē dant, & sic oritur indicatio reassumptio virum, hęc autem omnia tribus instrumentis fiunt dięta, chirurgia, & pharmacia.

PER CVRATIONEM

Dieteticam. Cap. XVI.

*Qui debeat
aer esse.*

PRIMO igitur Dięta in sex rebus non naturalibus consistit, aer debet esse frigidus, & humidus, sed hic potius debet esse siccus cū siccitas magis sit contraria putredini quam humidum, si non spontē arte fiat scilicet vt aspergatur aqua cum aceto, vel cum aquis odoriferis, vel cum frondibus limonis, salicis, lactucę, cannarum, & alijs, deinde fugienda est hominum multitudo, cum aerem calefaciant, & Gal. 10. metho. cap. 8. (aeris refrigeratione plus cōmodum facit, quam ex densata cuti) cibis,

cibus, & potus ad propositum attinet, triplicem conditionem habere debent, Primo ut non sint in multa quantitate, Secundo optimi nutrimenti, Tertio ut cito conquoquantur, ratio est quia cum calor febrilis adsit, si cibus qui sumitur illas conditiones non habeat, tunc facillimè in putredinem conuertitur, ut præcipue si vires debiles sint, & validas operationes non habeant, & propterea laudatur consumptum pulli, cum illas tres conditiones habeat; fructus autem non omnes dantur, cum ad putredinem, & corruptionem apti sint, sed tantum illos damus qui magis a corruptione remoti, ut mala appia, pira, cidoniũ, lazzarolæ, pruna, verum aliqui vtuntur saccharo, ego vero in huiusmodi febribus semper abstineo, Primo quia Saccharum naturam habet inflammandi, Secundo cum sit humidum, ad putredinem aptissimũ est, loco ipsius Cremore ptisanæ vtor habet enim vim nutriendi, & alterandi ac etiam maxime cõuenit in huiusmodi febribus, ut Gal. 3. in acutis 38. sic etiam & omnia acida, habent enim vim putredini resistendi, tempus vero, & modus, alięque conditiones propter temporis breuitatem enumerari nõ possunt, tanto magis quia cum Viris doctissimis lo-

Qui cibus, quiq; potus.

Vires cremoris ptisanæ.

Acidorum vis aduersatur putredini.

quor,

quor, ideo hæc fatis dicta sufficiant, si quis vult hæc videre, totum, librum 1. Apho. legere potest inter herbas, hæc laudantur scilicet borrago, cicorea, lactuca, buglossa, endiua, acetosella, & vtimur inferculis ipsis: Potus vero an conueniat vinum dubitatur, at quamuis de hoc multa possem dicere prætermitto autem, cum fatis, superque maxima cum doctrina, & eloquentia olim iam Reuerēdissimus Hieronymus Prouensalis Archiepiscopus Surrentinus scripserit, quamobrè sufficit tantum dicere vinum album tenuè odoriferum debet esse, non rubrum quia inflammatur, & tanto magis, quanto ventriculi imbecilles sunt. de aqua vero quid dicendū? summo opere aqua hordei laudat, vel aqua fontis decocta cum aliquis hærbis quæ proprietatem resistendi putredini, & malam expellendi qualitatem habent & vim, at quoniam semper ægroti sitim habent, propterea vtimur sæpè conditis cum aquis factis quæ virtutem habeant putredini resistendi, alterandi, & refrigerandi, vt Recip. fyr. de pomis de agredine citri, vel de succo granatorum acidorū, vel fyr. acetosi, vel iuleppi violati ana vnc. i. aquarum mellissæ, scorzonariæ, borraginis, buglossæ ana lib. i. margaritarū sub. pul.

*An vinū
conferat in
pestilenti
tue.*

*Aquā hor-
dei pdesse.*

pul. 3 r. folli. auri num. 2. mis. fiat conditum de quo languens sæpe capiat, quid de motu? plus iuuat quies quam motus, nimis præfer- tim cum ex Philosopho sit causa caloris, & debet eligi locus euentationis, vt illa putredo remoueatur, & vapores illi putredinosi, sic inanitio potius & inedia quam repletio prodest, omnis enim repletio mala, quia cum hic humores peccēt debemus euacuare, dūmodo virtus sit fortis, & hoc cum clysteribus, quæ vel erunt leuia, vel acria, vel medio modo vt sunt ex oleo communi amygdalarum dulcium Rodomel. zuc. est oleum, violatū, mel, Cassia, Diac. Diaph. & alia. ad hunc vsū summo opere laudatur vomitus nā scio quosdam propter continuū vomitum sanitati restitutos esse; alios verò à morbo præseruatos, inter quos Religiosus quidam quocum mihi maxima interest familiaritas cum toto tempore quo eiusmodi contagium durauit, per multos menses Nolæ sit commoratus, & ipsos ægrotos & eorum exciperet confessiones quotidie pluries inuiseret spontaneo bilis flauæ aliorumq; humorum magno vomitu, qui alternis diebus ei contigebat ante prandium quæ Dei est misericordia, integra semper vsus est valetudine, & nunc uiu;

*De motu
an cõferat.*

*Vomitus
laudatur.*

uit, si sponte, bene, si nō, arte fiat cum syr. acetose, & alijs ad hunc vsum cum aqua tepida, quoad somnum, & Vigiliam non debet esse extremas, quia si excesserint malū dicebat Hippocr. nam vt videmus nimia vigilia, maxime debilitantur vires, si somnum attractio sit vaporum, & consequenter Apostema in capite, presertim in principio accessionis, cum repleat caput, & propterea medioositatem, & consuetudinem obseruare debemus, animi accidentia, vt mestitiæ superflue, sic gaudium maximum remouere debemus, cum nostrum corpus alterent, & exiccant, nam tam ex nimia letitia, quam ex vehemēti tristitia aliqui mortui sunt, vt videre est apud Plinium, aliosque Authores legat qui voluerit, superfluum enim est hic Historias adducere, nam hi affectus cor alterant, & inde motus sequitur, ideoque debet esse moderata atque potius debemus ordinare gaudium quam tristitiam.

Consideratio somni et Vigilia.

Perpendit animi passionēs.

PER CURATIONEM

Chirurgicam. Cap. XVII.

ECVNDVM, instrumentum, quo vtuntur Medici est ipsa chirurgia, qua remouemus Primo putredinem fientem

fientem cū sanguinis miss. postea verò factam cum medicamentis purgantibus, & propterea dubitatur num conueniat sanguinis missio, fuit mihi proposita hæc controuersia apud quendam Medicum magis empyricum, quam rationalem, qui pluribus vijs conabatur probare, nullo modo in his febribus originem ducentibus a maligna qualitate aeris venæ sectione, nec medicamentum purgans conuenire, probabat autem hoc authoritatibus, & rationibus. Prima authoritate Gal. lib. de bonitate, & vitio succorum cap. 1. ait aliquos ex maligna febre laborantes, ex sanguinis missione omnes interiisse ergo, nō conuenit secundo lib. 9. de simplicibus medicamentorum facultatibus cap. de bolo armeno, omnes ipse curauit solo bolo armeno, & nō sanguinis missione, Rursus in his febribus adest virtus parua, & debilis, ergo non debemus venā secare: vltimo die ebat ipse expertus sum ex egris ex aliquos cum venæ sectione interiisse, aliquos absque eā sanitatem recuperasse, & ratio erat, quia hic non peccat sanguis, nec humor cum sanguis qui hic excernitur bonus. his igitur rationibus, & alijs conabatur etiam probare medicamentum purgans nullo pacto conuenire, cum hic ma-

*An secāda
vena in pe-
ste.*

*Pro negan-
te parte ar-
guitur.*

-iulq

I la,

la, & venenata qualitas peccet, & non humores, & sic solam aquam hordei, & faccharū dare illi debemus: nam quanti valeat, & quas utilitates afferat, sciunt languentes mei, ita vt eius languentes sint Principes, & viri doctissimi, sed credo, vt ita est, esse pauperri- mos, atque ignaros, & non dicit ipse quot mortui sunt, volens viam ordinariam a tot grauissimis antiquissimisque viris commen- datam relinquere, & propterea quātum sint friuolæ eius rationes nullus dubitat, tū quia regula est illa generalis I. I. metho. cap. 5. saluberrimum est in omnibus febribus san- guinem mittere, sed sic est, vbi est maior pu- tredo ibi magis cōuenit, ergo hic multo ma- gis mitti debet, Secundo particularius Hipp. 6. epid. comment. 3. tex. 43. dixit in aliqui- bus sanguinem detrahi cōuenit, & sic mittit sanguinem in pestilenti febre, sic etiā I. epid. comment. tex. 32. quid clarius non ne hæc febris posuit sanguinem in putrefactō esse, vbi certē mittitur sanguis cū humores eua- cuentur, quin venis sunt & calorem nativū ventilet, & causam abscindat, itaq; manife- stum patet quod debemus sanguinem mitte- re, vnde semper & vsque ad diem Iudicij ita curata fuerunt, & curabūtur febres, & quā- pluri-

*Firmat op-
positā sen-
tentiam.*

plurimum leuaminis emissio sanguinis languentibus attulit, vt quotidiana experientia docet; ad rationes vero respondeo, quod quando in his febribus vires constantes sunt, & febris humoralis est, nec diaria, nec etica, & alij humores mixti sunt cum ipso sanguine quando à natura ipsius parū recedunt, quod cognoscitur ex tribus per viam generationis quando est pituita dulcis, nam parū recedit à natura sanguinis, Secūdo per viam corruptionis quando corrumpitur bilis, & rubra non multum recedit à natura ipsius, Tertio per viam missionis, & sic euacuamus pituitam cum sanguine, vnde etiam si non abundat sanguis, dummodo parum recedat à natura illius semper debemus sanguinē mittere quam Doctrinam docuit Gal. 4. de Sanitate tuenda cap. 4. propè medium capitis sanguis in centro est, sed si alij humores multum recedunt à natura illius, vel quādo sunt crudi, non est mittendus sanguis, sed si parum recedunt, & apparet vrina rubra, vt Gal. lib. de Sanguinis missione cap. 3. si virium robur sit, pulsus vehemēs tunc audacter venam secare debemus, & semper mittendus est sanguis, vt loco citato, quando vero dicebat ipse quod non cōueniebat, dico quod fortè ibi

Diluit aduersus rationes.

Quando mittendus sanguis.

erat febris utica, pestilens, & humores peccantes multum recedebant a natura sanguinis ipsius, sic etiam responderetur ad alia argumenta, & de medicamento purgante, ad illum locum, quando Gal. & Hipp. de Venae sectione in pestiferis morbis mentionem non fecerunt, dico quia cum sint Vniuersalia, & vulgaria, mentionem facere spreuerunt, vel Secundo dico quia erat virtus debilis, & languida & in hoc casu non conuenit, omnes autem practicantes hoc sciunt, sufficit mihi probanti misisse sanguinem, vnde tunc ægri moriuntur, quando virtus, est debilis, quando Diaria, quando Ectica, vel humores multum recedunt a natura sanguinis, sed si virtus est aliquantulum imbecillis, practicantes hircines in venis sedis laudant, & ratio quia minor spirituum resolutio fit, quam per sanguinis missionem cum sit sanguis feculentus vires non debilitans, ac tanto magis quia in hac febre afficitur cor, & per hircines fit reuulsio, quia est ad partes longinquas, & sic euacuatio per partes directas oppositas fit, vltra quã per hircines ad venas sedis, fit euacuatio vniuersalis, & non particularis, vt aliqui nostrates Medici Empyrici dicunt, nam si hoc ignorant Gal. legant 4. de Sanitate tuenda

cap.

Quãdo missio sanguinis obest.

Sanguis per venas sedis quid praestet.

cap. 4. (hæmorrhoidarum euacuatio est vni-
 uersalis vt est vena incisa) quid clarius? non
 nesciunt & viderunt Anathomen quæ ad eo-
 bdo demonstrat, vt nulla approbatione indi-
 geat sed in quibus casibus sunt aperiendæ
 vena illa legat Gal. 3. de Humoribus 16. Pri-
 mo quando adest affectus melancholicus,
 Secundo quando est consuetus, Tertio quan-
 do accumulatur de illo humore vt v. g. non
 sit hilaris, & si non sit consuetus existenti-
 bus his possumus aperire, si non, non laudo,
 amplius confert summo opere sanguis edu-
 ctus per venas sedis vt dicit Gal. 5. Apho. 33.
 mulieribus carentibus mensibus, sed si habet
 euacuatio sanguinis per saphænam fit, sed in
 pueris debemus ponere hirudines, quantitas
 sanguinis debet esse proportionata ætati cō-
 suetudini, regioni, anni temporibus, virium
 robori, vt lib. de sanguinis missione has con-
 ditiones docet Gal. laudantur summo opere
 frictions, & cucurbitulæ in spatulis, quæ ma-
 terias fuliginosas insensibiliter extrinsecant,
 vt quotidiana experientia cernitur; verum
 non possum nō mirari inter antiquos, & neo-
 tericos Medicos quare cucurbitulas sub a-
 lis non ordinant vt ego expertus sum, cum
 enim nouum remedium sit, propterea illud
 pro-

*Sanguinis
 quantitas.*

propono, cum maximam vtilitatem lāguentibus ex his febribus afferat, nec sufficit dicere hoc non esse vsuale, ergo nō adhibendū nam quando remedium indicatur, & tolleratur consulo, vt vtamini, & vt hoc non videatur friuolum. maxima ratione comprobatur, propterea sciendum est, vt declarat Gal. hoc 3. de Compositione medicamentorum secundum locos cap. 2. tres esse partes nostri corporis principes, & singula pars princeps suam partem ignobilem habet, vt quando aliquem humorem superfluum contineat ad illas partes ignobiles, illum expellere possit, vt cum videmus cerebrum multa humiditate repletum esse, natura constituit partem ignobilem, vt recipiat illam humiditatem, & sunt loca emunctoria que excrementa partis principis recipiunt vt si cerebrum lethargo laborat, natura transmittat humorem illū excrementum ad glandulas retro aures, si epas ad inguina, si cor sub alis, vt videmus ijs, qui peste laborant, statim sub alis tumores gignuntur: qua veritate habita manifestum est in huiusmodi febribus cor esse læsum, & naturam, cum sit imbecillis, illum humorem sub alas expellere non posse propterea optima ratione faciendum arbitror, vt cucurbitulas

Cucurbitularum sub alis indicatio.

Exemplo paristhmiorum, atque adentū, cū tumēt, monstrat vsus partium ignobilium.

bitulas ponamus, vt aliquē humorem prauū à parte affecta insensibiliter trahant: vnde quanti faciendum hoc remediū, tūm propter rationem traditam nemo ex eruditis est qui ignoret, & cernimus exire inde flatus, & reuellere ac discutere aliquem humorem à corde insensibiliter. vti etiam atque etiam his inuat ægros, nedū sine sacraficatione, sed sacraficatis etiam, & est quando insurgit aliquod tuberculū, atq; hoc si renuant languētes vtimur hoc mediamine, quod vim habeat trahendi venenum, & illam malam qualitatem a tota forma, hoc modo Recip. Arsenici vnc. i. dictami cretēsis, sinapi ana dragm. i. cin. dragm. — ambre, bezoini ana gran. s. mis. & fiat facculus q̄ appoximari debet sub axillis; atque hoc remediū pro secreto aliqui tenent cum summo opere, pro huiusmodi affectu valeat, & a centro ad circumferentiam illam malam qualitatem attrahat.

Vtilitas, qua, affixis cucurbitulis Medicis sub alas, cōsequi possit.

Qua ratione possit sacraficare locos sub alas appositis iā cucurbitulis Medicis

PER CURATIONEM
Pharmacentricam. Cap. XVIII.

ERTIVM instrumentum, quo vtantur Medici, est ipsum medicamentū purgans & cōsulo quod quando sunt huiusmodi febres subito

Statim expurgandū pestilentibus Juccis agrū corpus.

Rationes, quibus docuit Galenus statim expurgāda prauis humoribus corpora.

Quando sit expectāda humoris coctio ad expurgandū.

bitò dare debemus etiā in Prima, Secunda, & Tertia die, vt iubebat Gal. 3. apho. 10. (in morbis acutis eadem die purgare oportet, tardare enim in talibus malū est) & hoc propter tres rationes dicebat Gal in commen. 1. ne virtus succumbat & debilitetur, Secundo ne vis morbi augeatur, Tertio ne humor firmetur in parte principe, propter hoc igitur statim purgare debemus, & propterea bene exclamabat Gal. 3. de præfagitione expulsiſibus cap. 3. quam medicinā fortasse excogitamus aduersus putrediem, quando in corde est? quasi nullam. igitur non est expectandum, vt cor attingat prauis humor, nullum enim medicamentum potest postmodū prodesse saluti, nec illum euacuare: inde errare eos quisq; iudicet qui expectabant quartum diem, vel sextum cum purgare debeamus etiam in Prima, & Secunda die non expectādo coctionem, cum in morbo benigno expectare debemus, & sic intelligitur concocta medicari, & moueri non cruda, sed in maligno sermo non est Apho. lib. 1. apho. 22. cū subito purgare debeamus, non expectādo coctionē propter rationes supra allatas, sed prius humorem præparare debemus cū his syrups, vt est syr. de oxifacch. de endiuia, de

de succo borraginis, de succo acetosellæ, de infusione rosarum, de granatis, de syr. violaceo, & alijs quam aquis eisdem, sed si est corpus quod syrupos accipere non potest, accipiat quatuor spicula aranciorum munda, atq; obruta saccharo per aliquod spatium. hora congrua est, vt dicit Gal. 2. de Crisibus cap. 3. vt eurentur in fine augmenti, ac tēpore status, quia tūc potest prouocari vel sudor, vel vomitus, vel alia deiectio. Medicamenta verò purgantia sunt trium ordinum, sylvia primi ordinis hæc est, & sunt leuia, vt Tamarindi mirabolani, serum Caprinum syrupus rosatus, conserua rosacea, vel violacea, māna castia, quæ ego non vtor in hac febre & Diacatholicon. diaseb. diapr. len. Secundi ordinis sunt media, & hæc recipiunt scamoneum castigatum, vt est electuarium de succo rosarum diap. solu. vt tandem omnia illa quæ recipiunt scam. castigatum. Tertij ordinis sunt grauia, & maiora, vt scamoneum ipsum & Diacridion: cuius forma hoc est in modo potabili Recip. flo. cord. manip. .i. tamarind. vnc. .i. fenę oriētalis vnc. .i. tormen. dragm. j. fiat decoct. in aquis cord. ad suff. & in colidif solue māna corporis vnc. .iij. vel si est pauper syr. violat. Rhab. vig. dragm. .i. infusi in vnc.

Ordinis inferioris ex-purgantia medicamina que & imminuentia, & liniētia dici solent.
Medij ordinis ex-purgantia.

Vebementioris ordinis expurgantia.

3. succi rosarum persicarum & non col. tri-
 fere persice dragm. 1. mis. si est corpus sti-
 ptiū adde diacathol. vnc. ʒ. vel diapruni so-
 lutiū vnc. ʒ. vel electarij rosati Mesuræ dra-
 gm. 3. medicamentum igitur damus in sub-
 stantia cum euacuatione indigemus, in Se-
 cundo vero medicamento expressum quia
 apertioni operam damus. si aptior usus vi-
 deri possit boll hoc modo fit Recip. diaca-
 thol. vnc. 1. Rhab. vig. nutriti per septē ho-
 ras in aqua endiuæ dragm. 2. mis. & fiat bo-
 lus, si vero est corpus stipticū adde electua-
 rium de succo rosarū vel diap. sol. dragm. 2.
 si vero febris perseverat in suo robore, & vir-
 tus videatur quod deficit, tunc simul possu-
 mus alterare, & reficere vires quod præstat
 syr. de radicibus Gentilis sine aceto, & ius
 consumptum, cum radicibus buglossæ, &
 mane transacto tempore augmenti vt supra
 diximus, & si febris perseverat magis atque
 potius augetur, quam decrescat, tunc subito
 aliud medicamentum debemus præbere, sed
 Rhab. debet esse colatum euacuata mate-
 ria: ac quia remanet alius humor, qui debet
 euacuari per vtiñe ductus, nam hi humores
 per aliam viam tendunt, ideo sequuntur me-
 dicamenta quæ per hanc regionem euacuāt,
 & ista

*Febris pra-
 ua persiste-
 re quod fit
 præbendū
 expurgās.*

& ista sunt etiam trium ordinum leuissima mediocria, & fortia, vt sūt quatuor sem. corn. fyr. de capillis veneris, de liquiritia, de binzatijs, de radicibus, & fiunt fyr. in forma, vel saccharum cum aqua hordei sunt etiam electu: ex quatuor seminibus cū margaritis, vel diarhodon abbatis, vel pulueris triafan. qđ si virtus est debilis poteris addere vnc. i. pulpæ pectoris gallinæ si vero natura tētat educere per sudorem, & tunc damus medicamenta per hanc regionem, vt sunt iulep. violatum cum aqua hordei, radices cōditæ euacuata materia refrigerare, & alterare debemus per intimas atq. extimas partes ægri corporis. per intimas tunc nos damus potū aquæ frigidæ, quod medicamentum est frigidum vt Gal. 9. metho. cap. 5. quia superat naturam nostram, & refrigerat, & dare debemus quantum eis libuerit dicit Gal. loc. cit. sed in qua quantitate debet esse, dico quod si febris est maxima indicat maximam refrigerationem, & aquæ quantitatem, si parua paruam refrigerationem, verum Gal. 4. in acutis tex. 4. dixit, quod debemus dare quantum ægris libuerit, at cōsiderando hoc videtur malum, cum semper languens bibere vellet, ideo Gal. ponit scopos naturales non naturales, & præter

Vfus diureticorum, atq; vires.

Potus frigidæ de aqua quantitas præbenda atq; Galeni de hac re iudicium.

K 2 natu-

Historia scientis ex Gal. qui nimio frigide potu ingulatus est.

Scopi non naturales in præbenda frigida aqua.

naturam. scopus naturalis sunt ætas, sexus, & temperamentum; in iuvene enim plus aquæ dabimus quam in sene Gal. 7. metho. cap. 8. narrat Historiam de quodam sene, qui bibere volebat maximam aquæ frigidæ quantitatem, Medici ei dare nolebant tandem ipse accipit, & sequuta est difficilis deglutitio, & tandem mortuus est. Viri plusquam mulieri. temperamento calido, plusquam in frigido. Amplius habitudo corporis etiam consideranda est; vt si homo sit pinguis, quia isti sunt frigidi minorem quantitatem dabimus. Vltimo consideranda est consuetudo, vt si homo soleat bibere noctu, vel non. Scopi à re non naturali sunt illæ sex res, vt Aestate, vel Hyeme. Scopi vero à re præternaturâ sunt morbus, causa morbipara, & symptomata. vt scilicet si morbus est calidus causa, & symptomata, verum cum humores cocti sint, dandum est bibere, vt declarat Gal. 9. metho. cap. 5. & 11. metho. cap. 9. quia natura agreditur expulsiõnem, & aqua cõtraria febrî est. quãtã esse debeat huiusmodi aquæ frigide præbendæ moles videtur sibi Gal. contrarius esse nam 4. lib. in acutis 5. & 9. lib. metho. 5. dixit quod debeant egri bibere quantum illis libuerit, & 1. lib. in acutis 43. dixit quod tantum

tum bibere debent, quantum vnico haustu
bibere possunt, atq; ita videri istis possit Ga-
lenus sibi aduersus, ita etiam 3. lib. de ratione
victus tex. 40. aqua, quando non est fitis con-
uertitur in bilim, sic etiam 9. metho. cap. 5.
illi qui volunt potum aquæ frigidæ in asthma
incidunt. ergo quid dicendum in hac cōtro-
uersia? circa hoc negotium, multi multa di-
cunt, at mea quidem sententiā est, in hac re,
quantitas præfiniri ac describi non posse, vn-
de non subito rationem dicit Gal. vnico hau-
stu, quia vt plurimum fieri solet, vt videatur.
firillius ægri correspondere: atq; vt distin-
ctius hoc, habeamus conditiones quādo pos-
sumus dare, & quando non. conditiones, qui-
bus non cōueniunt declarat Gal. 7. metho. 5.
8. metho. 2. 9. metho. 10. & 11. metho. 5. &
11. metho. cap. 9. Primo in magna quantita-
te, quando virtus est debilis concedere non
possumus, Secūdo si ægri temperies est frigi-
da, vel aliqua pars frigida scilicet ventricu-
lum habeat flegmaticum, Tertio quādo lan-
guens habet maciem, Quarto quādo dolores
a causa frigida habet, Quinto cū adsunt hu-
mores crudi, Sexto quando est interna inflā-
matio, cum illa frigiditas poros condenset, &
febris magis augeatur, Septimo quando non
est

*Quæ frigi-
da usum
prohibent
ex Galeno.*

est consuetudo, Octavo quando signa cruditatis apparent: contra vero, quando non adsunt hæc omnia a nobis dicta, atq; frigida opus est, tunc libenter, & absq; noxa vnico haustu dare possumus quemadmodū iubebat Gal.

*Extimarū
partiu re-
frigerātia.*

loc. cit. Externas vero partes refrigerantibus remedijs thopicis vtimur quæ vim habet refrigerandi, & confortandi, & putredini resistendi, apponimus hæc cordi, atque etiam hepati, sed hoc prius euacuata causa vniuersali, vt dicebat Gal. 3. de locis affectis cap. 3. Pro corde prima in hoc casu laudatur summo opere Theriaca, & bolus armenus, hoc medicamentum quanti valeat testatur Gal. 9.

*Vtinam ar-
menum bo-
lum, de quo
Galenus lo-
quitur, ha-
berent se-
plafarij.*

de symplicium medicamentorum facultatibus, asserens, quotquot medicamentum hoc biberunt celeriter sanatos esse, quando pestis Romæ grassabatur, & tales febres dicebat ipse 3. de humoribus comment. 6. accidere, vt morfu serpentis, neq; curantur medicamento, sed antidoto quam Theriacam vocamus, qua aliqui nostrates Medici non vtuntur, nescio ob quam rationem, est lapis bezoar, sunt margaritæ fem. citri, succus limonis & aranciorum agresta, aqua scorzonaria, & radices eius est terra sigillata, est lapis bucha ditta, licet non sit in vsu, & ita vulgare, tamen ego exper-

expertus sum ad malignitatem illam summo opere conferre & tandem sunt omnia remedia frigida: & sicca, potest igitur fieri linimentum pro corde hoc modo Recip. theri. opt. dragm. 1. boli armeni, & terræ sigillatæ subtiliter pulueriz. ana dragm. 1. aquæ scorzonariæ, & rosarum rub. ana lib. 1. aceti rosati, parum fiat linimentum pro corde, est etiam oleum. Magni Ducis Aetruriæ fiunt etiam epitemata, hoc modo Recip. aquarum rosarum. rubearum scorzonariæ, melissæ borraginis, vel aquæ florum masri ana vnc. 3. pul. boli armeni, & terræ sigillatæ ana dra. 1. ligni aloes, & sandalorum omnium ana scrup. 1. ossi de corde cerui nu. ij. vel pulu. Diamargaritonis frigidi vnc. 1. crocifila duo fiat pro corde epit. cum vino odorifero ante prandiū Pro hepate Recip. succi cichorii vnc. iij. ceroti sandalati vnc. 1. aceti parum misce & fiat unguentū, est aliud validius Recip. succi solatri, succi endiviæ, & cicoreæ ana lib. 1. aquarum rosarum rubearum & cichorei ana vnc. 3. sandalorum omnium, & corallorum rubeorum ana dragm. 3. aceti rosati parum misc. & fiat epitemata, si vis magis refrigerare est oleum nenuferinum, oleum de papauare ana vnc. 1. cere quā sufficit fiat unguentum.

Pro

Pro renibus est vnguentum rosatum, vel oleum de cucurbita, vel oleum violatum atque alia refrigerantia.

Pro ventriculo vero, si adest inappetentia: vtimur oleo de absynthio, de cythonijs ana. vnc. j. facta vnctione Recip. cinn. dragm. i. masticeis, corallorum rubeorū ana dragm. ʒ. si est admodum debilis, adde galangæ ana dragm. i. fiat pul. de quo aspergatur ventriculus, amplius est comia absynthij, sunt etiam & succi facti, cum succo cydoniorum, sic etiam & sacculi adhunc vsus compositi, de quibus vt breuitate vtar, prætermitto dicere.

DE MODO PRAESERVATIONIS in Vniuersali. Cap. XIX.

QUARTVM, & vltimum à nobis propositum ipsa præseruatio est, & hæc inter cæteras partes a medicis consideratas nobilissima, & vtilissima dicitur,

Medicus enim aliquando non curat, sed præseruat, ne languens incidat in morbum, vt iubet Hippocr. 6. Aph. 47. (quibuscumq; venæ sectio, vel purgatio conuenit hos vere purgare, vel venam incidere oportet) sicut

*Tempus
præseruandi*

in

in vsu omnium medicorum hac tempestate fit, corpora enim benevalentiane. Aestate in morbos incidant, nos purgamus, hæc enim a Medicis præseruatio dicitur, quæ nõ morbo præfenti, sed futuro debetur, causam quæ apta est, vt in futurũ homines in morbos incidant remouedo, ideo hos vere purgamus, & sic dicitur præseruatio, de huiusmodi præseruatione agam, quomodo possint, & Nola, & aliæ Ciuitates ab illis præseruari. certè hoc vltimum caput, maximæ vtilitatis, & dignitatis esse supra diximus, & nõ immeritò alias partes superat, cum nobilior sit præseruatio, quam curatio, vt testatur Gal. 1. de Sanitate tuenda in principio, per accidens enim curat Medicus per se autem præseruat, verũ sciendum est quod sicut curamus per contraria, ita præseruamus per similia; ratio quia tunc præseruamus corpora, qñ in eo gradu in quo sunt, nullam alterationẽ sensibilem faciendo in illis tribus speciebus sanitatis videlicet in temperatura, in bona compositione, & in vnitae custodimus, in hoc igitur præseruamus, vnde in hac vltima tractatione de præseruatione agam, & Primo dicam meam opinionẽ, quomodo possint præseruari non tantum Nola, sed & alia oppida in Vniuersali, Secundo ad

Instrumẽta præseruandi corporis.

L cor-

corpora ipsa in particulari descendam.
 Quantū igitur ad Periculum diximus quod
 tāti mali causa multitudo aquarum fuit, quæ
 partim per illa oppida, & loca putrefacta
 erat, & malam qualitatem in ipso aere causa-
 bat, propterea quantum potui obseruare di-
 co, quod cum omnia illa loca palustria sint,
 & illæ aquæ a circumuicinis illis montibus
 Geale inundationes huiusmodi faciant, vt
 ex inscriptione & figura patet cū sublata cau-
 sa tollatur effectus, in primis danda est opera
 vt illæ aquæ remoueantur quantum fieri pos-
 sit, & fiant aquæ dulcibus latis, & profundi, per
 quos aqua continuo & absque impedimento
 currere, ac fluere possit, sic enim planities
 manebit, & illæ Ciqitates ab infectione, &
 contagio immunes seruantur. Hæc meam
 sententiā ex quibusdā carminibus antiquio-
 ribus in Nolano Agro confirmatam inueni.

Primū au-
 xilij genus
 pro tuenda
 Nola.

*Cū Vere exundant Putei stagnātq; Paludes
 Verte solū certā fert Mora Parua necē.
 Quod si perpetuo currat langyus in aquor
 Fertilis, incolumis; Nola perennis erit.*

Et propterea quod sententiā libere dicam in
 hac re, pro certo habeo quod si non fiat la-
 ginus.

ginitum magnum propè montes Gecale, nunquam. Nolo ab huiusmodi pestilentia præseruabitur; nam illa aquæ quæ à Gecala fluunt, & ferunt in illud lagynum propè factum, ita ut postea habbat exitum, & fiant atque ductus recto tramite versus occasum, & coniungantur cum lagyno maiori; credo (Diuino Dei fauore) Nolam, & alia oppida facile præseruanda; hæc sententiâ non tantum est mea, sed etiam Ambrosij. Nolani, qui ad vnguem de hac præseruatione loquitur. cap. 9. cuius verba sunt hæc. Quomodo. Vrbs. seruatâ sit in illuuiionibus quæ influxerint. Cap. 20 (Hoc in loco aliquantisper sistere gradum nos cogit ambiguitas quædam si quando tēpestate nostra vidimus illuuiiones maximas inundasse, superasseq; quandam Nolani agri partem, veluti eam quæ incipit ab radicibus Gecale, vbi colles eius in angulum protensi coniunguntur, procedentesq; circa amphiteatrum marmoreum ac ante portam Vicancium Vrbs præsentis item circa templū Augusti, atque secus ambitum Australem amphiteatri latericij prolabitur ad vsq; paludes à principio scilicet vsque ad finem, veluti arcum laxum faciens, cuius conuexitas versus Vesauium vergit, estq; longitudine duū mil-

Auxilij genus hoc firmat ex Ambrosij Nolani sententiâ.

Descriptio spatij obruti aqua, et Nola afflicta morbis est.

lium, atq; quingentorum passuum, latitudine vero trecentorum, quam obrem non parvam antique Urbis partem in hoc ipso arcu, plagae illuionibus obnoxia mansisse comper- tum est, omnis enim australis Urbis regio in medijs illuionibus constitit, quid igitur factum est, vt illuiones nullas Vrbs, ageruo fenserit, optimeq; & in tota Vrbe, & agro, & edificatum, & habitatum, & cultum sit, præsertim si illuiones natura ferente statis syderû curriculum fuissent erupturæ, quam dubitationem statim delet mentio inductæ fossæ, si quidem via quæ Laurinium fert a dextera etiam nunc retinet vestigium altæ fossæ, quæ secundum viam eam protèditur ab agere qui sub megaldina Turra præsentis Urbis est, quo vsque subiuerit prope angulum, quæ Gecalæ colles claudunt, cõtra vero alterius fossæ vestigium apparet, quæ ab Aggere, qui sub Turra rotunda exurgit, incipiens versus occasum verum rectâ excurrit secundum viam quæ à porta, quæ nunc clausula est, exibat, hæ duæ vtrinq; fossæ in eodem recto tractu manent, quas intercedere oportebat, fossam aliam subterraneâ, veluti magnû aquæ ductum per Urbem veterem ductam vtrasq; vtrinq; contingentem, quæ nunc est præsentis

tis vrbis meridionalis fossa a megaldina per Vincacium ad rotundam Turrem excurrēs fossa vero quam versus occasum descendere diximus ad paludes declinat, quamuis non appareat quo progressu in paludes euadebat, est enim magna ex parte æquata solo in paludis vero parte quæ vicina Nolæ est iterum fossa alta ædita est, quæ rectà vsq; ad clanium fluuium producitur, quem Lagnū corrupto Verbo Græco vocant Nolani quod dicere debent lagynum ^{Λαγυνος} Græcis significat non modo vas sed etiam receptaculum quodcumq; in quo aqua, liquoresue excolantur & influunt, nam in eam fossam omnis ferè aqua palustris quæ propè Nolā stagnat, furtim penetrat, quamobrem à radicibus Gecalæ ad vsq; lagynum fossa alta ducta erat, in quam omnis aqua quam Gecalanz valles atq; radices imæ in campum Nolanū profudissent, excipiebatur atq; per eam in lagynum clamniumq; omnem effundebant quamobrem vbi non impedita aqua alueum curriculumq; inueniebat, tum stagna lacusue nullos in agros, Vrbemq; exurgere quibat, seruabatur quoq; ea fossa sicuti lagynus hucusq; seruatus est Augusto enim mense cum aquæ funditus ab æstu feruoreq; solis exuctę sunt,

funt, lagynus quotannis expurgatur, excavaturque (sicubi ripe conruerunt) ut hiberno, atq; verno tempore expeditus Alueus aquis in lagynum fluxuris paretur: cauatur autē a cunctis paganis in agro Nolano colentibus iussu ac amore antiquo coactis, hoc itaq; ingenio, & ager, & Vrbs vetus ab illuionibus vendicata est quod si ea fossa nostra tempestate atq; septuagesimo ante anno seruata fuisset, non tantam Ciuium suorum stragem semel atq; iterum Nola vidisset, neq; futurū si eadem excauetur, toties pestilentiam expectare Urbem necesse est, quoties longa pluuia valles gecalanas complevit ac in agrum Nolanum illuiones erumpentes profuderint. In quibus verbis animaduertere oportet, hanc fossam sicut dixit a radicibus Gecalæ vsque ad lagynum, quæ non fuit tempore Ambrosij nec alijs temporibus, neq; ad præsens quo generalis fuit Nolanis febris pestilens, & si in futurum dico, quemadmodum ipse dicebat non erit, semper similia erunt, & propterea attendendum est quantum fieri potest, nullis expensis maximis parcendo, ut fiat fossa illa magna veluti magnus aqueductus vsque ad lagynum, quia si hæc aqua non habet hunc exitum mirum non est si tot tantosque mor-

Quid fuerit in causa ut aqua inundaauerit Nolanis in agris.

Ad euitandos aqua impetus tādē dā cloacā ubi cogantur pluuie erumpentes.

Morbos produxit, & illa oppida quasi dici possunt hominibus carere. faxit Deus quod sicut illa loca infecit non nostram alio tempore Ciuitatem etiam inficiat, & propterea iterum dico quod vltra hunc lagynū si plura fiant, tanto melius est, ad hoc vt penitus omnes aquæ mortuæ amplius non remaneāt propterea consulo etiam quia per spatium vigintiquatuor milliarium manet oppidum dictum Patria, quæ per octo menses mortuæ manent, postea tempore Nouembris quoddam impedimentum remouetur vulgo dicitur la (Foce) & sic ingreditur aqua marina, propterea sum voti quod nullo pacto ibitale impedimentum esse debet, nam quid dubium est quod quando illa aqua mortua est, per viscera terræ ingreditur, & tanto magis quando ad sunt pluiæ maxime, tanto maior de illa aqua fit penetratio, & propterea illud impedimentum debet remoueri. laudo etiam vt semper ignis maximus fiat omni tempore per illas Ciuitates & oppida suspecta, homines ambulare per plateas non debent, nisi prius factus fuerit ignis, vel saltem sol appa-ruerit per vnā horam, hæc de Vniuersali præseruatione .

*Aliud an-
xiliij genus
ex igne.
Quo tēpore
ambulādū,
quoq; ma-
nendum sit
domi Nola-
nis ciuibus*

DE

DE MODO PRAESERVATIONIS
in particulari. Cap. XX.

N particulari verò corpora ab huiusmodi febribus pestilenti- libus custodire debemus, hoc autē fit etiam tribus illis instru- mentis Primo Dieta : debent

enim illum aerem purificare, vel ad alium bonum tendere iuxta Epitaphij dictū (mors mora, fuga vita erit) vt supra, & Gal. de The- riaca ad Pisonem, quando attrahunt aerem putridum est veluti venenum quodam per os, sic etiā Hippocr. multis in locis, & si hoc non potest natura, arte fiat bonus, vt corri- gatur, ad frigidum, & ad siccum tendat, vt scilicet tempore Aestatis fiat, vt supra dixi- mus, sed omni tēpore fiat ignis ex lignis odo- riferis, vt Hippoc. fecit tempore illo, & præ- seruavit a peste homines oēs suę tempēstatis.

Aeris pu- tris noxa ex Galeno.

Qualia ci- baria.

Cibi vero, & potus debent esse boni succi vt supra retulimus, & semper comedere debent cibaria cum rebus, quæ putredini re- sistunt, qualia sunt frigida, & sicca vt acetū, succum limonis, Citri, agrestæ, & similia: de- bet macerari caro in his succis priusquā con- quoquatur etiā dū conquiritur & post: Potus

fit

fit ex aqua fontis si habeatur, si minus est
 pluuiali. ante omnia debent homines absti-
 nere omnino ab illis quæ de puteis emergunt
 prius conuocatur, ut exalationes illic uer-
 porentur: multum autem proderit si aqua
 teneatur in aliquo loco per aliquod tempo-
 ris spatium, ut aliqua partes crassæ subsideat
 in fundo uasis, & semper laudo pro maiori
 cautela, ut potus cum aliquibus herbis odo-
 riferis cõcoquatur, uinum non rubrum, sed al-
 bum, & boni odoris, sic etiam cauendum est
 ab immodico motu, ab animi passionibus,
 quia corpus incalcescit, Summo opere consu-
 lo ut illi homines qui in his oppidis neperiuntur
 pro conseruatione tempore Veris, præsertim
 si corpora pingua & robusta sint, ut pitue-
 do remoueatur uenam fecare debeant ex cu-
 bito dextero in uena iecoraria si uirtus non
 patitur, ut sunt pueri, laudo ut hirudines lo-
 co ipsius apponantur etiam repetitis vicibus
 si conuenit, hæc enim euacuatib. multas uti-
 litates adfert, refrigerat corpus, euacuat pu-
 trēdinem, calorem facit temperatum & mo-
 deratum, ac tandem illa corpora a talibus
 febribus in futurum præseruantur. Factis hu-
 iusmodi uenæ sectionibus consuio, ut illo tē-
 pore, etiam subito humores, crudi, euacuen-

M tur,

*Quod uini
 genus eli-
 gendum in
 his præuis
 cõstitutio-
 nibus.*

*Quibus p-
 seruatione
 sanitatis ue-
 na inciden-
 da.*

Medicamentum expurgantis necessitas ex Galeno.

Confirmat exemplo conferentiam expurgantis.

tur, ut Galienus testatur in de differentiis febrium cap. 4. (Vnam & primam quidem eorum, qui a pestilentia tuti esse cupiunt, curam fore tradit, ut corpus quam maxime superuacuis excrementis vapet, ut optime spiraret,) dat rationem, ut euacuentur omnes humores. & illud contagium putredinis non recipiant, & quod hoc sit verum scio quosdam cuntes. Notandum, unus fuit purgatus tempore Veris, quia ita solitus erat, alter non, ambo in huiusmodi febribus inciderunt, qui non purgatus fuit intra septem dies peremptus est, alter vero qui expurgatus, viuit, & propterea accipere debent medicamentum quod tantum primas venas euacuare debeat, cauendo a remedijs calid. & humid. ut sunt cassia, & alia, & a medicamentis fortioribus, & ijs tantum vti debemus infusionibus rosarum, violar. tamarindis Rha. Sena cum brodio decocto pulli, manna diacath pilul. ex hiera alijs huius generis, Auicenn. pilul. ex aloe vtitur, quod etiam laudatur. & antequam aegri medicamentum recipiant preparantur primo humores cum syropis oportunis, & debitis humori predominanti, ut ratio suadet, atq; auctoritas eruditissimorum. His peractis summo opere laudanda semper illa, quae a proprietate iuuat
nam

nam hæc cordi, roborando & vires augendo, confulunt, vt vsus theriacæ semel in hebdomada saltem, nam hoc quanti valeat, qui scire desiderat, legat Gal. de theriaca ad Pisonem cap. 6. vbi dicit theriacam etiam peste correptis mederi. ad hunc vsum etiam laudatur mitridatū, Semina citri, angelica, cardu sanctus, scorzonaria, melissa, cortex ligni aloes Dittamus, lapis bezoar, zedoaria; ruta, acidum citri, vel limonis, corallus incisus, agresta, fantali, bolus armenus, terra sigillata, & alia, his igitur semper potest vti qui in pravo aere moratur: pulueris formula hæc est vt Recip. pul. foliorum rutæ dragm. ij. nucum vnc. ij. salis, caricarum ana dragm. — Recip. prædictæ pul. drag. ij. summopere enim confert contra febres pestilentiales, & pestem possumus etiam ijs vti, vel in electuarijs, in epitematibus, alijsq; præterea modis pro Medici voluntate, atq; opportunitate, verum vt minuantur aliqui humores crudi in ventriculo, & in primis venis pro præseruatione tempore hiberno, vt fiat corpus lubricum & a proprietate iuuat, & corpus mundum ab omni excremento tenet, & ab omnibus scriptoribus laudata sunt, & vti debemus, & sunt pilulæ Rufi Recip. aloes

MA 21 ammo-

*Pilula Rusi
pro tuēdis
a pestilenti
lue corpo-
ribus.*

ammoniaci ana vnc. ij. mirre dragm. j. Croci
serop. terantur omnia, & fiat massa potest
accipi dragm. j. ipsius cum pauco vino; quā-
ti valeant huiusmodi pilule, dicat author il-
le qui numquam vidit hominem peste labo-
rare qui his utebatur, & dicuntur pilule de
tribus amplius pro præseruatione, si tempus
est calidum, singulis diebus potest exhiberi
serum lactis caprinum, vel vaccinum, cum
seminibus citri, vel succo acetosellæ, vel a-
grestæ, vel aliorum etiam vtimur ad præser-
uandum hac conferua, vt Recip. conferuæ
de agredine citri vnc. j. conferuæ de acetosa
vnc. ij. margaritarū subtilissime pul. dragm.
ij. trium santalorum drag. ij. mis. pro vice pōt
sumere drag. ij. Tandem etiā ad præseruan-
dum oēs homines ab omni peste, & febre pe-
stilentiali, vt ere hoc remedio Recip. sem. citri
acetosæ ana drag. ij. radicū dictami, gentianæ
tormētille ana drag. ij. boli armeni, & cinna-
momi electrana drag. j. omniū santalorū sem.
ozimi ana vnc. j. fiat pul. & in vnc. j. huius
pul. poteris ponere lib. j. sacchari, Recip. p-
dicti pul. drag. ij. cum succo limonis, vel aqua
acetosæ bibere possunt. Hæc actenus: exacta
magis habebunt a me studiosi fortasse aliās
hæc enī p̄pletatis, & aliorum gratia scripsi.

L A V S D E O.

INDEX CAPITVM.

VICTORIS intentio. Cap. I.

Febris pestilentialis cum multis symptomatibus associata. Cap. II.

Quod Morbi fuerint Pestilenciales, & spurij contagiosi. Cap. III.

Tales febres Epidemiales fuisse probatur. Cap. IIII.

Dubitationes circa dicta. Cap. V.

Quæ nam febris fuerit species. Cap. VI.

Dubitatio aduersus Posita. Cap. VII.

Harum febrium causæ. Cap. VIII.

Epitaphium Sedilis Nolani.

De Aqua quomodo has febres causauerit. Cap. IX.

De Aere quomodo harum febrium in causa extiterit. Cap. X.

Quot modis alteratur aer. Cap. XI.

Quare Neapolis ab illis Morbis pestilentialibus præseruata fuerit. Cap. XII.

Comparatio nostræ constitutionis cum illa quæ tempestate Hipp. fuit. Cap. XIII.

Quid prædicendum in huiusmodi febribus, & anto sequenti. Cap. XIIIII.

De Ratione Curationis. Cap. XV.

Per Curationem Dieteticam. Cap. XVI.

Per Curationem Chirurgicam. Cap. XVII.

Per Curationem Pharmaceutricam. Cap. XVIII.

De Modo præseruationis in vniuersali. Cap. XIX.

De Modo præseruationis in particulari. Cap. XX.

INDEX OMNIUM QVAE OPVS CONTINET.

A A CIDORVM vis aduersatur putredini. pag. 61 Aer inquinatus etiã ex aquis. pag. 29 Aeris boni conditiones. 37 Aquarum differentie. 31 Aquam hordei prodesse. 62 An secanda vena. 65 An vinum conferat in pestilentia. 62 Auxilij genus hoc firmat ex Ambrosii Nolani sententia. 83 Ad evitandos aquae impetus edendã cloacam, ubi cogatur pluuia erumpentes. 86 Aliud auxilij genus ex igne. 87 Aeris putris noxa ex Galen o. 88 B B Iliosi morbi semper acuti ex Gal. 21 C C Onditiones morbi epidemialis 12 Conditiones optime aquae ex Hippocr. 32 Consideratio somni & Vigilia. 64 Cucurbitularum sub alis indicatio. 70 Confirmat exemplo conferentiam expurgantis. 90 D D Illutio dubij. 15 Dubitatio maxima circa bu-	ius febris durationem. 20 Descriptio Campi Nolani. 23 Dubitatio de temper. autumnii. 43 Diluitur alia difficultas. 46 D. Ferdinandi à Castro Illustri. atq; excellentissimi Proregis regni Neapolitani pietas. 48 De motu an conferat. 63 Diluit aduersas rationes. 67 Descriptio spatij obruti aqua, cum Nola afflicta morbis est. 83 E E Ventum horum morborũ non esse omnino mortalem. 57 Exemplo paristhmiorũ, atq; adenum, cũ tument, monstrat usus partium ignobilium. 70 Extimarum partium refrigerantia. 78 Exorditur à rei natura ad quest. solu. 13 F F Ons curãdi ab indicationibus desumptus. 58 Firmat oppositam sententiam. 66 Febre persistente praua quod sit præbendum expurgans. 74 G G Aleni historia de epilepsia a praua iura ex pede eleuata ad caput. 56 H H Istoria sitientis senis ex Galieno, qui nimio frigida potu iugu-

<i>ingulatus est.</i>	76
I llustris. atq; Reuerēdis Card. Gesualdi piū ac sacru institutu, pro auertēda pestilenti lue. 49	
<i>Instrumēta praeseruādi corpori & i</i>	
M	
<i>Modus contagij.</i>	11
<i>Morbi causa secundum Ambrosij opinionem.</i>	24
<i>Modus alter aeris alterati.</i>	38
<i>Medij ordinis expurgantia.</i>	73
<i>Medicamentis expurgantiss. necessitas ex Galeno.</i>	90
N	
<i>Numerus eorum, qui perire morbis his.</i>	48
O	
<i>Occasio scribendi.</i>	2
<i>Ordinis inferioris expurgantia, quae & immutabilitate & liuentia dicit solent.</i>	73
P	
<i>Partitio opusculi, ac quid agendum proposuerit auctor.</i>	2
<i>Primus modus alterationis aeris.</i>	37
<i>Partitio anni secundum Astrologos, & Medicos.</i>	39
<i>Partem parti confert sepest. Hipp. & Nolanae.</i>	53
<i>Pustularum origo atq; fons in his morbis.</i>	56
<i>Partitio causa morbi parae.</i>	59
<i>Perpendit animi passiones.</i>	64
<i>Potus frigidae aquae quantitas praebenda, atq; Galeni de hac re iudicium.</i>	75
<i>Pilula Rufi pro tuendis a pestilenti lue corporibus.</i>	94
<i>Primum auxilij genus pro tuenda a lue Nola.</i>	82

Q	
<i>Quae febris fuerit qua Nolam ac reliquas vrbes inuasit.</i>	3
<i>Quod exacto loquendi modo pestis non extiterit.</i>	5
<i>Quod sit exquisitum contagium.</i>	6
<i>Quintius Bonioannes missus Nolam ut consuleret ciuibus morbo afflicis.</i>	8
<i>Quid inuētum fuerit in scelis corporibus mortuorū Nolamortū.</i>	8
<i>Quaedam mortialis quae febre per sex menses laborauit.</i>	20
<i>Quaeritur responsio.</i>	21
<i>Qua constitutio precedat cū morbi Nolam inuadant.</i>	27
<i>Quid profit uiuenti potus.</i>	30
<i>Quid aer conferat uiuenti.</i>	36
<i>Quo anni tempora rationi consoni sit fuisse mundam constituti.</i>	41
<i>Quattuor tempora anni per Medicos.</i>	43
<i>Quales regiones qualia efficiāt aeris temper.</i>	44
<i>Quam ob causam aer Nolanus putruerit.</i>	47
<i>Quibus de causis illa extiterit urbs Neapol.</i>	80
<i>Quam ob causam Neapolis pestil, illis passionibus non laborauerit.</i>	50
<i>Quae fuerit constitut. & Hipp.</i>	52
<i>Qui debeat aer esse.</i>	60
<i>Qui cibis, quiq; potus.</i>	61
<i>Quando mittendus sanguis.</i>	67
<i>Quando missio sang. obest.</i>	68
<i>Quid efficiant cucurbitula, quidq; frictions.</i>	69
<i>Qua ratione profit scarificare locos</i>	80

I N D E X

locos sub alas cucurbitulis Medicis. 71	Sanguis per venas sedis quid praestet. 68
Quando sit expectanda hum. coctio ad expurgandum. 72	Sanguinis quantitas. 69
Quae frigida visum prohibeant. 77	Statim expurg. pestilentibus succis agrum corpus. 72
Quid fuerit in causa ut aquae inut-dauerint Nolanis in agris. 86	Scopi non naturalis in praebenda frigida aqua. 76
Quo tempore ambulandum, quoq. manendum sit domi Nolanis ciuibus. 87	T
Qualia cibaria. 88	Thales non dicit aquam calidam ad nos comparatam, sed simpliciter. 32
Quod vini genus eligendum in his prauis constitutionibus. 89	Tertius modus alterati aeris. 38
Quibus pro seruatione sanitatis vena incidenda. 89	Tempus praeseruanda. 80
R	V
Ratio inaequalit. autumn. 44	Vnde Nolana aqua praest. sortita sint. 33
Rationes, quibus docuit Galenas statim expurganda prauis humoribus corpora. 72	Vnde proficiscantur curatiue indicat. 58
S	Vires tremoris ptissana. 61
Signum febr. pestilent. 3	Vomitus laudatur. 63
Secunda dubitatio. 15	Vtilitas quae affixis cucurbit. Medicis consequi possit. 72
Species illarum febr. 15	Vsus diureticorum atq. vides. 75
Signa corrupta aquae. 28	Vtinam armenium bolum, de quo Galenus loquitur haberent seplasty. 78
Soluitur difficultas. 41	Vtilitas, quae affixis cucurbitulis Medicis sub alas, consequi possit. 72
Sympt. huius temp. pest. conditiones caussae. 55	
Seuis in sympt. quid agendum. 59	

I N D I C I S F I N I S.

Imprimatur. Hercules Vacar. Vic. Gen. Neapol.

Rutilius Gallacinus Canonicus deputatus vidit.

M. Cherub. Veronen. August. Theol. Curiae Archiep. Neap. vidit.

Österreichische Nationalbibliothek

+Z182507600_d by Google

